

Onsdagen den 12 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 Maj samt protokolls-utdrag för den 11 Maj angående Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 14.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Carlson anmält sig att, innan dagens föredragning började, erhålla ordet:

Herr Statsrådet Carlson yttrade: Jag anhåller att få besvara en till mig ställd förfrågan rörande ett kateketiskt arbete af Rektor Wählin i Lund.

Till en början ber jag få upplysa om några säkert ofrivilliga misstag, som insmugit sig i den värde interpellantens framställning. Det första är, att här skulle vara frågan om ett af Ecklesiastik-departementet åt sagde lärare lemnadt uppdrag. Förhållandet är dock icke sådant, utan har understödet kommit den nämnde författaren till del på grund af hans egen till departementet ingifna ansökan om understöd för att få egna sig åt utarbetande af det ifrågavarande arbetet. Vidare ville jag upplysa, att bemälda arbete icke är någon lärobok, någon katekes, utan en *handbok*, ämnad att tjena till ledning för kristendoms lärare. Ytterligare är det uppgifvet, att arvodet skulle hafva utfallit i förskott. Dermed förhåller sig dock så, att det understöd, som beviljats, behandlats i fullständig likhet med hvad städse i dylika fall är vanligt, nemligen att hälften deraf blifvit bestämd att uppbåras genast och den andra hälften icke utbetalas förr, än arbetet är fullbordadt och tryckt. Slutligen är det sagdt, att arvodet skulle lemnats Rektor Wählin för fem till sex år sedan; men beslutet fattades år 1865, och äro sedan dess endast 4 år förflutna.

Om det nu med författandet af ett vetenskapligt arbete i allmänhet får anses vara annorlunda beskaffadt än med förfärdigandet af en möbel, ett redskap o. s. v., som till viss tid beställes, så torde detta i synnerhet vara fallet med det ifrågavarande arbetet, hvilket icke kunnat annat än på stunder, lediga från trägna embetsgöromål, författas, helst dertill kommer att författaren af andra offentliga uppdrag och sjuklighet förhindrats att åt detsamma egna den tid han beräknat. Hvad departementets åtgärder i sådana fall beträffar, bör jag nämna, att i afseende å de många arbeten i olika grenar som vinna understöd af statsmedel, sedan de blif-

vit vitsordade, man icke kan göra mera för att fortskynda detsamma och måhända, då frågan är om ett vetenskapligt ämne, som behöfver noggrann mer än en gång genomarbetas, icke bör göra något annat än underrätta sig om arbetets fortgång. Några tvångsåtgärder mot författarne har man, af skäl jag nämnt, icke ansett sig böra vidtaga, helst dessutom det är af större vigt att af en kunnig och erfaren lärare få ett gediget och väl genomtänkt arbete än att få det inom en viss tid färdigt.

§ 3.

Föredrogs Banko-Utskottets Memorial N:o 16, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Banko-Utskottets Betänkande N:o 12, om låne- och kreditiv-rörelsen.

De i detta Memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets nedannämnda Memorial:

N:o 96, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret angående de under innevarande riksdag på nämnda Kontor anvisade statsutgifter; och

N:o 97, med förslag till de sista afdelningarne i Riksgälds-kontorets reglemente.

Hvad Utskottet i dessa tvänne Memorial hemställt blef af Kammaren bifallet;

samt N:o 98, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets Memorial N:o 90, angående afskrifning af de i Riksgälds-kontorets räkenskaper bland Kontorets skulder bokförda s. k. ekeskogs-medlen.

Utskottets förra hemställan lades till handlingarne; och blef, för den händelse gemensam omröstning skulle erfordras, den vilkorligt föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs men blef för andra gången bordlagdt Stats-Utskottets Memorial N:o 99.

Herr Grefve Posse begärde ordet och yttrade: Jag tillåter mig endast hemställa, om icke Kammaren ville medgifva, att Stats-Utskottets Memorial uppfördes först på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll, att detta Memorial skulle till afgörande företagas vid morgondagens sammanträde, näst efter de gemensamma omröstningar, som då komme att ega rum.

§ 6.

Föredrogs Riksdagens Kansli-Deputerades Memorial N:o 3, angående de riksdagshandlingar, som före riksdagens slut icke hunnit tryckas eller till expedition befordras.

Kammaren biföll de i detta Memorial gjorda hemställanden och förslag.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning af Kansli-Deputerades Memorial N:o 4, i anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion angående åtgärder för de efter riksdagens slut utkommande riksdagshandlingars kostnadsfria öfversändande till Kammarens ledamöter, yttrade

Herr Orre: Det hade varit att motse, att Herrar Kansli-Deputerade gått motionärernes önskan till mötes uti ifrågavarande fall. Jag har här i min hand Kongl. Maj:ts Bref af den 14 Juli 1868, i hvilken stadgas att alla riksdagsförhandlingar få gå portofritt. Jag hemställer, hvarför icke de riksdagsmän, som tjenstgjort vid innevarande riksmöte, skola kunna få tillgodonjuta denna portofrihet. Här är icke fråga om något successivt sändande af förhandlingarne, utan att de måtte tillsändas riksdagsmännen, sedan de blifvit helt och hållet färdigtryckta, om äfven dermed skulle dröja ända till December månad. Jag har af Bibliotekarien vid Riksdagen, Notarien Sandahl fått i uppdrag att meddela, det han med nöje skulle åtaga sig detta besvär, om Kansli-Deputerade ville anförtro honom detsamma; och får jag derföre hemställa till Herr Talmannen och Kammaren, att de måtte bemyndiga Notarien Sandahl att fullgöra detta uppdrag.

Derigenom skulle naturligtvis de uti motionen förekommande orden: "eller någon annan lämplig tjänsteman" komma att utgå.

Herr Jöns Olsson i Nordanå: Då landstingens förhandlingar tillsändas landstingsmännen, synes man mig äfven böra bevilja denna förmån åt riksdagsmännen, helst då det icke är fråga om afsändandet af riksdagsstrycket mer än för en gång, och icke ett häfte i sänder. Jag tror icke detta kan medföra någon nämnvärd kostnad för Statsverket, och yrkar jag derföre bifall till det af Herr Orre, i öfverensstämmelse med motionens innehåll, framställda förslaget.

Herr Björck: Jag kan icke neka, att detta motionärernes anspråk, att Kammarens ledamöter skulle få riksdagsförhandlingarne sig tillsända, synes mig särdeles billigt. Under Ståndsrepresentationens tid tillgick så, åtminstone i Borgare-Ståndet, att handlingarne försändes till dess medlemmar, men omkostnaderna härför betalades af Ståndets kassa. Om nu Kammaren skulle vilja fatta beslut i enlighet med de föregående talarnes yrkande, torde detta böra förenklas derhän, att Kammaren för sin del beslutar, att riksdagstrycket skall genom *Riksgälds-kontorets försorg* riksdagsmännen tillskickas. Vidare bör man äfven, om man vill handla fullt riktigt, inbjuda Första Kammaren att fatta samma beslut.

Öfverläggningen förklarades slutad. Sedan ej mindre Herr Orre än äfven Herr Jöns Olsson anmält sig afstå från sina yrkanden och förena sig i det af Herr Björck framställda förslaget, blef samma förslag af Kam-maren bifallet; och hade Kam-maren alltså, med afslag å Kansli-deputera-des hemställan, för sin del beslutat, att Fullmäktige i Riksgälds-kontoret skulle bemyndigas att till Kam-marens ledamöter låta öfversända det vid riksdagens slut icke utdelade och derefter utkommande riksdagstrycket.

§ 8.

Till afgörande företogs Lag-Utskottets Betänkande N:o 36, i anledning af återremiss af andra och femte punkterna i Lag-Utskottets Utlåtande N:o 4, angående vissa ändringar i gällande konkurslag.

Punkten 1.

Herr Reutercrona: Ehuru jag, som ifrat för tvångsackordsrättens fullständiga afskaffande, helst skulle hafva sett, att Utskottet förordat motionärens förslag om bestämmandet af 50 procent såsom minimum för ackords beviljande, vill jag dock biträda Utskottets förevarande hemställan. Likväl synes det mig nödigt, att till lydelsen af 104 § i konkurslagen det tillägg göres, som redan är i lag bestämdt genom Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 12 September 1868; hvilket tillägg lyder sålunda: "Bestrides ackordet på den grund, att säkerhet ej finnes för dess fullgörande, pröfve Rätten, efter omständigheterna, huruvida fastställelse på sådan grund vägras må". Jag anhåller således vördsamt om proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan med det af mig upplästa tillägget.

Herr Engman: Då Första Kam-maren redan bifallit Utskottets förevarande Betänkande, tror jag icke det vara skäl göra det af den föregående talaren föreslagna tillägget, utan anhåller jag att Betänkandet måtte oförändradt antagas.

Herr Hierta: Jag är i det hufvudsakligaste förekommen af den siste talaren. Oaktadt lämpligheten af Herr Reutercronas förslag tror jag dock, att man för närvarande handlar bäst, om man bifaller Utskottets hemställan oförändrad, helst densamma redan blifvit af Första Kam-maren antagen. Det är nemligen af stor vigt, att vi erhålla någon förändring till det bättre i nuvarande förhållanden i afseende å tvångsackord; och derföre anser jag, att vi böra nöja oss med hvad Utskottet här föreslagit, då man en kommande riksdag torde kunna åvägabringa det af Herr Reutercrona föreslagna tillägget. Jag yrkar således obetingadt bifall till Utskottets Betänkande.

Efter denna öfverläggning bifölls hvad Utskottet föreslagit.

Andra punkten, i hvad densamma innefattade förslag till ändring af 86 § i gällande konkurslag.

Herr Hessle: Likasom man å ena sidan vill förekomma, att en borgenär skulle genom obehörigt yrkande om edgång tillfogas skada, så fruktar jag, att man å andra sidan gått något för långt. Min erfarenhet bevittnar, att borgenärseden ännu icke kan borttagas, och vill man icke fullständigt borttaga den, så måste man bereda borgenärerna rättighet att få den aflagd, utan att belasta en eller annan delegare i konkursen med en mängd kostnader, till förmån ej blott för sig sjelf utan jemväl för öfrige borgenärer. Få borgenärer skulle nemligen vilja vidkännas dessa kostnader, hvadan de fleste komme att heldre låta bedragaren vinna ett orättmätigt fordringsanspråk. Jag anser föreliggande förslag dessutom stridande mot det system, man i konkurslagen i allmänhet velat göra gällande, att nemligen hvarje borgenär sjelf eller genom ombud vid alla sammanträden iakttager närvaro och omedelbart bidrager till konkursboets förvaltning och utredning samt bolagets upplösning, så fort som omständigheterna det medgifva, hvartill ett alldeles motsatt förhållande egde rum under den äldre konkurslagens verksamhet, och som utgjorde förnämsta anledningen till det nya systemets antagande; och yrkar jag derför för min del afslag å Utskottets förslag i denna del. Jag gillar deremot förslaget om rättighet för borgenär att inför domare på landet få aflägga borgenärseden, och anser den olägenhet man velat afhjelpa genom ofvanomförmälda, af mig ogillade förslag vara såmedelst förekommen.

Herr Sven Hansson: För den händelse, att denna paragraf skulle af Kammaren antagas, anhåller jag att få protestera emot ett sådant beslut, hvarigenom skulle stadgas, att borgenär, som framställt yrkande om edgång emot en annan borgenär, är skyldig att sjelf ombesörja delgifningen af detta yrkande. Jag anser nemligen detta vara oriktigt, ty jag kan icke utgå från den förutsättningen, att en borgenär skulle alldeles obehögadt framställa ett slikt yrkande. Jag tror visserligen, att en tid kan hafva funnits, då man ansett sådant lända till besparing för konkursmassan och derför väckt dylika påståenden, enär nemligen en del ibland borgenärerna aldrig undfingo del deraf, hvarigenom de uraktlåto att beediga sina fordringar, som till följd häraf underkändes. Men med det beslut som nu fattas, att en borgenär, emot hvilken yrkande om edgång göres, derom äfven skall underrättas, så tror jag icke, att dylika yrkanden hädanefter skola endast af slem vinning framställas. Då tror jag äfven detta stadgande vara onödigt och endast leda derhän, att många som vet, att en bevakad fordran är mindre riktig, likväl drager i betänkande att yrka edgång af fordringsegaren, hvarigenom således en eljest ganska tvistig fordran möjligen skulle komma att godkännas.

Äfven i ett annat hänseende finner jag ordställningen i paragrafen icke vara sådan, som jag skulle önska den. Det är möjligt, att jag icke rätt förstått den, men besynnerligt nog tycker jag, att vissa stadganden upphäfva det föregående. Man har stadgat, att yrkandet om edgång skall ske skriftligen, tiden inom hvilken det skall ske, att det skall delgifvas
den

den det gäller, och hvilken som skall ombesörja delgifningen. Sedan har man tillagt: "borgenär, hvilken förmånen af ett sådant delgifvande åtnjuta vill, åligge" etc. Just detta uttryck "förmånen af ett sådant delgifvande" synes mig något eget. Jag tycker, att det borde hafva lydt helt enkelt: "borgenär åligge". Orden "hvilken förmånen af ett sådant delgifvande åtnjuta vill" anser jag kunna leda till missförstånd. Det kommer visserligen till slut ett stadgande, som medför rättighet eller skyldighet för honom att komma in med bevis sedan, men i allt fall skulle jag vilja föreslå, att nyssnämnda stadgande endast måtte lyda sålunda: "borgenär åligge att i bevakningsinlagen uppgifva den ort i riket, der han eller hans ombud kan träffas.

Herr Rosenberg: Denna fråga har vållat Lag-Utskottet många besvärigheter. Från början var det förslaget af en motionär, att all borgenärsed skulle afskaffas. Andra yrkade endast, att den måtte inskränkas. Allmänt klagade man likväl öfver de missbruk, som egde rum, i det ofta endast af rent själfsväld det yrkades, att alla borgenärer skulle aflägga ed, oaktadt man icke hade det ringaste skäl att tvifla på riktigheten af de fordringar de uppgifvit. Båda Kamrarna hafva återremitterat frågan till Utskottet, för att få ett annat Utlåtande, och Utskottet har nu sökt att lösa densamma samt dervid hufvudsakligen fäst sig vid de missbruk, som nu ega rum beträffande dessa yrkanden. Man har trott, att dessa skola stärfjas, om den, som gör ett dylikt yrkande, blir tvungen att derom underrätta den borgenär, emot hvilken det framställles. För att bereda tillfälle dertill, har Utskottet föreslagit det stadgandet, att borgenär skall i bevakningsinlagen uppgifva sin eller sitt ombuds vistelseort. Att det är en förmån för borgenären att blifva underrättad om edgångsyrkandet, vet jag ej, huru man med fog kan bestrida. Det är visserligen sannt, att hvar och en borde följa hela förhandlingarne, men just för att man icke behöfver göra det, bör det väl vara en förmån att blifva underrättad om yrkandet. Utskottet har icke varit i stånd att komma öfverens om något annat förslag, och skulle Kammaren dela den åsigt, som den förre talaren yttrat och afslå paragrafen, så hade man så gerna kunnat göra det förra gången som frågan var före. Emellertid, och då jag alldeles icke kan finna någon obillighet deruti, att den, som yrkat edgång, äfven skall underrätta vederbörande derom, så anser jag för min del det vara bäst att bifalla paragrafen, det jag fördenskill yrkar.

Herr Orre: Jag ber att endast få i korthet tillkännagifva, att jag för min del röstar för bifall till Utskottets förslag. Jag instämmer för öfrigt med Herr Rosenberg och vill blott tillägga det, att jag vid flera tillfällen erfarit, att mindre kunnige fordringsegare gått sin rätt förlustige, endast derföre att efter sjelfva inställedags-sammanträdet slut andra borgenärer sednare på dagen yrkat edgång af dem, utan att de erhållit någon underrättelse om ett sådant yrkande.

Jag önskar, såsom jag sagt, att förslaget måtte bifallas.

Herr Peter Petersson från Kronobergs län: Jag anser denna paragrafs förändring enligt förslaget icke vara lämplig, utan att Herr Ahlgrens reservation på sid. 8 i Betänkandet är vida bättre, dock med den förändring att domaren bör på vanligt sätt låta kommunicera den borgenär, emot hvilken yrkande om edgång framställes, detta yrkande.

Jag yrkar, att det ifrågavarande stadgandet måtte få ett sådant innehåll, men eljest afslag.

Öfverläggningen var slutad och Utskottets hemställan bifölls.

Hvad Utskottet i andra punkten dernäst föreslagit i fråga om ändring af 88:de och 90:de §§ i konkurslagen blef, likasom Utskottets förslag i tredje punkten, af Kammaren bifallet.

§ 9.

Föredrogs Lag-Utskottets Betänkande N:o 37, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 22, angående föreslagna ändringar i gällande stadganden rörande exekutionsväsendet;

Utskottets anmälan å Betänkandets första sida.

Lades till handlingarne.

Utskottets hemställan å andra sidan:

I anledning häraf yttrade:

Herr Olof Nilsson från Westerbottens län: Det var oväntadt, att Utskottet skulle motsätta sig denna reform, hvilket måhända härrör ifrån den Första Kammarens ledamöter, som äro så rika och mäktiga, att de ej känt betrycket af en utmätning.

Då den ifrågavarande motionen i denna Kammare förra gången behandlades, förordades densamma, såsom äsyftande att bereda en väl behöflig lindring i exekutionskostnaderna för personer, hvilka till följd af fattigdom underkastades utmätning för undsättningslån. Och då således uppenbart är, att genom båda Kamrarnes återremiss meningen varit, att Utskottet bort tillstyrka bifall till motionen, så hoppas jag och anhåller härmed, att Kammaren, i konsekvens med den åsigt som här gjort sig gällande vid återremissen, behagade, med afslag å Utskottets Utlåtande, bifalla min motion.

Herr Staff: Jag instämmer för min del i den siste talarens yrkande. Kammaren torde minnas, att frågan rör en förändring i sättet för utsökande af undsättningslån, hvarigenom de fattige icke skulle komma att belastas med så dryga kostnader. Jag tror det vara uppenbart, att Första Kammaren återremitterat ärendet, emedan den icke var nöjd med det Utlåtande som afgifvits förra gången, och här torde meningen äfven hafva varit densamma.

Då frågan emellertid numera fallit i Första Kammaren, så lärer ett bifall här icke kunna afse annat än gillande af de åsikter, motionären uttalat, och jag yrkar för min del afslag å Betänkandet samt bifall till motionen.

Herr Rosenberg: Den hemställan om afslag, som af den föregående talaren gjorts, kan icke gerna afse annat än en opinionsyttring ifrån denna Kammare, ty lag kan motionärens förslag numera icke blifva. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på de svårigheter, som mött att kunna förorda något sådant som den ifrågavarande motionen, hvilken är alldeles fristående från de lagar, som gälla om utsökningsväsendet. Sedan kommunen erhållit ett undsättningslån, så lemnas detta ut i små poster emot skuldsedlar, som oftast äro försedda med borgen samt vanlig vittnespåskrift. Nu skulle det föras en längd öfver dessa skuldsedlar, deruti skulle upptagas icke blott gäldenärens namn utan äfven summan och borgesmannens namn. En sådan längd skiljer sig betydligt från de restlängder, som vanligen föras af kommunalstyrelserna. Stor svårighet skulle sålunda möta, och derföre har Utskottet ej ansett sig kunna göra något, åtminstone förrän komitéen framlagt förslag till ny Utsökningsbalk.

Skulle likväl Kammaren vilja uttala en opinionsyttring, så må det så vara.

Jag yrkar emellertid bifall till Betänkandet, då jag tror, att Utskottet haft fullt giltiga skäl för sitt afslag. Hvad angår Första Kammaren, så kan jag vitsorda, att under hela diskussionen derstädes icke nämndes ett ord annat än om Herr Wallenbergs motion, och således har Kammaren icke derutaf något stöd att hemta för bifall till Herr Olof Nilssons framställning.

Herr Olof Nilsson: Då kommunerna måste hos Staten ansvara för undsättningslån, så är förhållandet det, att de komitéer, hvilka hafva sig uppdraget att utsöka sådana af de enskilda, hafva utlåningslängder att rätta sig efter jemte dit hörande skuldförbindelser. Och då gäldenären vid skuldens betalande återfår sin revers af exsekutor, så uppstår härigenom ingen risk för gäldenären.

Behovet af ett mindre kostsamt utsökningssätt kommer, alltefter som lånen blifva förfallna till betalning till Staten, allt mer och mer att göra sig gällande i många län af vårt fädernesland.

Vidare anfördes ej. Hemställandet bifölls.

§ 10.

Vid föredragning af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 38, i anledning af väckta förslag om ändringar i gällande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom, uppstod rörande *första punkten* öfverläggning, derunder yttrade:

Herr Wener: Detta förslag afser endast en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t af innehåll, att "Kongl. Maj:t tacktes taga i nådigt öfver-

vägende, huruvida lämpliga bestämmelser i ofvan angifna syftning må kunna meddelas“, och denna ”syftning“ går ut på att förmyndarekammare skola inrättas inom hvarje distrikt. Med afseende på de långa afstånden, isynnerhet i vissa delar af landet, tror jag dock, att något sådant icke är verkställbart utan för många svårigheter, och får särskildt erinra, att, då alla säkerhetshandlingar skola förvaras på ett ställe, man äfven torde böra inrätta ett kassahalf inom hvarje distrikt. Jag anser förslaget utförbart och yrkar afslag å detsamma.

Herr Sven Hansson: Jag tror förslaget vara lämpligt nog, om blott något kan i dess syftning åstadkommas af lagstiftningen. Jag tror, att erfarenheten tillräckligt visat, huru stor säkerhet de omyndiges medel vanligen hafva. Vid 1865 års riksdag, då en ledamot af Bonde-Ståndet väckte motion i ämnet, framställde jag ett likartadt förslag, om hvilket Lag-Utskottet då uttalade sig mycket fördelaktigt. Det sade nemligen: ”detta förslag undviker väl åtskilliga af de brister, som ofvan blifvit anmärkta emot Fahlanders och Forssbecks förslag, och kommunens ansvarighet vore onekligen en fördel för myndlingarne“. Det oaktadt ansåg det förslaget förknippadt med några olägenheter, emedan ett stort ansvar derigenom komme att drabba kommunen.

Men jag hemställer, om icke omyndiga barn, först af alla, böra vara tryggade mot förluster, och det kunna de icke blifva, om icke de som skola tillse förvaltningen af de omyndiges tillgångar, ytterst blifva därför ansvarige.

Nu har Lag-Utskottet gillat förslaget i många afseenden. Det har sagt, att under nuvarande förhållanden förluster för de omyndige ej sällan inträffa, samt förordat en underdånig skrifvelse med anhållan om utarbete af stadganden eller åtminstone om en undersökning, huruvida något verkligen kan göras, för att betrygga omyndiges egendom. Jag är ense med Utskottet i detta afseende. Men oaktadt det icke blifvit uttryckligen nämndt, att domkretsen uteslutande skulle vara det område, inom hvilket nämnden skulle tillsättas, har detta dock blifvit förordadt. Jag tror likväl, att det vore lämpligare, om kommunen finge utgöra ett sådant område, eller om flera kommuner erhöile rätt att förena sig till ett sådant.

Lag-Utskottet har äfven uttalat ett och annat, som icke lämpligen bör vinna afseende. Bland annat har Utskottet sagt: att, om förmyndaren behöfde för myndlingens räkning uttaga någon del af kapitalet, torde Rättens samtycke dertill erfordras. Det torde dock vara mindre lämpligt, att förmyndaren skulle vid alla dylika tillfällen begära råd af Rätten, utan jag tror, att förmyndaren bör ega rätt att därförutan uttaga och använda så mycket af myndlingens medel, som för en uppfostran efter dess vilkor behöfves. Eljest skulle många olägenheter kunna uppstå. Jag har sjelf hört domstolar, som afstyrkt förmyndarne från att i sådana fall ständigt vända sig till Rätten.

Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr Rosenberg: Jag får bekänna, att jag icke är någon beundrare af det förslag, som Lag-Utskottet uti förevarande Betänkande produ-

cerat. Det synes visserligen temligen oskyldigt, då Utskottet blott hemställer om en skrifvelse till Kongl. Maj:t; men då i denna skrifvelse angifvits ett så vidsträckt syfte, som att i hvarje domkrets en slags förmyndarekammare skulle inrättas, så kan jag icke med min röst biträda Betänkandet. Hade man nöjt sig med att föreslå, att, om medlemmarne af en domkrets derom öfverenskommo, de skulle vara oförhindrade att inrätta en sådan förmyndarekammare, så hade derom varit föga att säga, men att göra denna inrättning obligatorisk, anser jag vara att skjuta högt öfver målet. Detta af flera skäl. Dels tror jag att denna inrättning skulle förrycka sjelfva idén af förmyndarevårnaden, som hittills hvilat på en gammaldags, patriarkalisk grund, hvilken ingalunda är att helt och hållet förkasta. Dock måste det väl antagas, att den nämnd, som enligt Utskottets mening skulle öfvertaga vården om omyndigs egendom, äfven skulle vara berättigad att erhålla godtgörelse för sitt besvär, hvilket just icke är en lockande princip. I sakens närvarande skick skulle jag derföre helst se, om Kammarén afsloge Betänkandet; den behöfver derföre ingalunda anses för alltid undanskjuten.

Herr Carl Ifvarsson: Jag är helt och hållet förekommen af Herr Rosenberg, och instämmer derföre i hans yrkande.

Herr Jöns Olsson i Nordanå: Då Utskottets Betänkande i det allra närmaste ansluter sig till den af mig väckta motionen, så kan jag icke annat än lifligt förorda bifall till Betänkandet.

Herr Ahlgren: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att Betänkandet endast afser aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Syftemålet dermed är förekommandet af de förluster, som under närvarande förhållanden tidt och ofta drabba omyndige, och emot hvilka dessa ej kunna skyddas ens genom den strängaste och noggrannaste tillämpning af 1681 års Kongl. förordning. Genom en sådan skrifvelse skulle man uppenbarligen ej riskera något, då på Kongl. Maj:ts pröfning ankommer, huruvida han vid uppgörande af definitivt förslag vill bygga detsamma på de af Riksdagen antydda grunder eller i mer eller mindre mån derifrån afvika. Jag hemställer alltså om bifall till Betänkandet, så mycket heldre som Första Kammarén redan antagit detsamma.

Herr Dahm: På de grunder, som af nästföregående talare utvecklats, anhåller jag om bifall till Betänkandet. Det synes mig vara temligen öfverflödigt att för närvarande inlåta sig på någon öfverläggning rörande grunderna för det blifvande förslaget; sedan det blifvit af Kongl. Maj:t affattadt och för Riksdagen framlagdt, kan det vara tids nog att taga dessa i närmare öfvervägande. Men för närvarande är det af vikt, att ett initiativ till förändrad lagstiftning verkligen tages, ty det närvarande tillståndet kan icke utan stor skada och högst betydliga förluster för enskilda personer längre bibehållas.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag vid flera föregående tillfällen förnummit, att åtskillige talare, liksom nu, anse det vara af ringa vikt hvad

uti en underdånig skrifvelse uttalas, då saken är af sådan beskaffenhet att den i alla fall slutligen måste blifva föremål för Riksdagens behandling; så och då jag lika litet kan dela denna åsigt — detta emedan det synes mig icke vara en riksförsamling värdigt att i skrifvelser uttala hvad den efter mognare pröfning kanske vill förkasta — som jag kan godkänna de grunder, hvilka uti det föredragna förslaget äro uttalade, måste jag afstyrka hela förslaget. Utan att bestrida det förbättring af författningen angående vården af omyndiges egendom erfordras, vågar jag dock påstå, att Lag-Utskottet icke lyckats på ett ändamålsenligt sätt lösa frågan, hvilken jag medgifver icke heller är så lätt att på sådant sätt lösa. Enkelhet i förening med nödig kontroll är, enligt mitt förmenande, det som bör sökas, men Utskottets förslag synes mig gå i motsatt riktning, åtminstone i förstnämnda hänseendet, då det, med bibehållande af alla hittills för ändamålet föreskrifna bestämmelser, förordat en förvaltningsnämnd samt domstolens föregående bepröfvande i vida flera hänseenden än förut. Vi hafva nu, utom den rätt till granskning och framställningar, som omyndiges anhörige och mera försigkomne omyndige sjelfva ega anställa, redan tre instanser i detta hänseende, nemligen förmyndare, kommunalnämnd, eller i dess ställe godmän, samt domstolarne, hvilka alla hafva till åliggande att bevaka omyndiges rätt; förvaltningsnämnden skulle nu blifva en fjerde; och då man icke billigtvis kan ifrågasätta, att någondera skall gå miste om betalning för sitt besvär, samt ju oftare domstolen skall anlitas desto mera måste det åtgå till protokollslösen; så är det gifvet att saken blifver både mera invecklad och kostsammare än förut, utan att de omyndige ändå blifva fullt betryggade för förluster, i händelse de egde någon större penningesumma. För dem, som ega ringa arfvededel, hvilket är det allmännaste förhållandet på landet, befarar jag att största delen deraf skulle komma att medtagas till omkostnader för förvaltning och kontroll, så att fråga är om icke dock det gamla påståendet, att Svensken utgifver nio riksdaler för att få veta hvart den tionde tagit vägen, slutligen skulle komma att besannas, i händelse en lag skulle tillkomma sådan Lag-Utskottet synes åsyftat den.

Enär Lag-Utskottets förslag sålunda icke synes mig tillfredsställande, får jag alltså yrka afslag å detsamma.

Herr Olof Nilsson: På de skäl, som blifvit af Herr Ahlgren uttalade, får jag anhålla om bifall till Betänkandet.

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, framställde Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till som på afslag å Utskottets hemställan. Då af dessa propositioner den förra förklarades vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering. Följande voteringsproposition blef då uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Första punkten af dess Utlåtande N:o 38,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Omröstningen utföll med 88 ja mot 30 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 11.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 61, angående anslag till fortsättande af arbetena å nordvestra stambanan samt för uppförande af stationshus i Stockholm;

N:o 62, i anledning af väckt fråga om uppgörande af plan för framtida jernvägsanläggningar samt sättet för deras utförande;

N:o 63, angående beviljad statsbidrag för anläggning af jernväg mellan Nässjö och Oscarshamn;

N:o 64, angående ifrågasatt anstånd med betalningen af 1868, 1869 och 1870 års annuiteter å det för byggande af jernbanan emellan Ystad och Eslöf beviljade statslån;

N:o 65, i fråga om anstånd med amorteringen för år 1868 af det för sänkning af Madaån i Åsheda socken af Kronobergs län beviljade lån; och

N:o 66, angående beviljade medel till understödjande af allmännyttiga arbetsföretag för beredande af tillfälle till arbetsförtjenst åt den i följd af sistlidet års missväxt nödställda befolkningen i vissa delar af riket.

§ 12.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 39, i anledning af väckt förslag om tillägg till 15 kap. 2 § Rättegångsbalken, i fråga om fullmäktigskap.

Herr Carl Ifvarsson: Enär jag har svårt att förstå, det allmogén hädanefter skulle mindre än hittills ega förmåga att sjelf utse rättegångsombud åt sig, der sådana erfordras, eller att sjelf utföra sina rättegångar, kan jag icke gilla det förevarande förslaget. Jag tror, att upplysningen gått något framåt, eller åtminstone icke tillbaka, hvadan jag äfven antager, att domarens pröfningsrätt i afseende på sakförarne icke behöfver utsträckas längre än den förut varit honom tillerkänd, utan snarare tvärtom. Det goda i saken skulle väl ligga deri, att de godkände sakförarne skulle utföra de fattiges sak utan betalning, hvilket dock icke är bestämdt, men får antagas, emedan i annat fall något förmånligt deri svårigen kan uppsökas. Om så skulle blifva händelsen, månne det då icke blefve nödvändigt att, på det dessa sakförare åtminstone skulle få ett nödortfugt uppehälle, de antingen fingo sig tillerkändt *uteslutande* rättighet att föra andras talan inför rätta eller ock att få aflöning af

Staten? Jag antager, att endera, om icke båda dessa utvägar måste innan lång tid anlitas, så vida hederlige män skulle till slika uppdrag erhållas.

Den förra åtgärden vore att ställa folket under ett ingalunda eftersträfvansvärdt förmynderskap och den sednare att tillskapa en ny, ganska talrik tjänstemannaklass med dess dryga aflöningar, utan att utsigterna till någon deremot svarande samhällsvinst äro särdeles ljusa, hvilket i synnerhet under närvarande förhållanden icke synes mig inbjudande.

Då jag dessutom anser det fria valet af rättegångsbiträden vara, liksom fria val i allmänhet, att föredraga framför den inskränkta rättigheten dertill; yrkar jag på grund af dessa i korthet anförda skäl afslag af Utskottets föredragna Betänkande.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Jag instämmer helt och hållet med den föregående talaren. Utskottet har i sitt Betänkande yttrat, att orter finnas, der man för närvarande har synnerligen svårt att finna personer, åt hvilka man kan anförtro utförandet af en rättstvist. Är detta sannt, så lärer ej denna olägenhet häfvas derigenom, att man beslutar tillsättandet af sakkörare vid hvarje domstol. De knappa inkomster, som dessa befattningar skulle kunna påräkna, torde dessutom gifva deras innehafvare anledning att, långt ifrån att söka i godo uppgöra tvistigheter, snarare på allt sätt befordra den.

På dessa skäl hemställer jag om afslag å Betänkandet.

Herr Bovin: Om man med uppmärksamhet genomläser tredje sidan af Betänkandet, torde man finna, att de skäl, som under diskussionen blifvit mot förslaget framställda, icke äro synnerlig vikt. Genom dess antagande skulle ju ingen hindras att vända sig till hvilken sakkörare eller annan person han behagar för att erhålla biträde inför rätta. Derför att domstolen förordnar tvänne i dess tanke lämpliga personer att biträda i rättssaker, så är ju allmänheten ingalunda tvungen att anlita just dessa. Men för personer, som äro från Rätten aflägsse boende, är det af stor och uppenbar fördel, att dessa, så att säga officiella sakkörare finnas; och det är dessutom ganska antagligt, att genom denna institution den mängd af dåliga advokater, som nu belägra domstolarne, småningom skulle försvinna. Jag anhåller på grund häraf om bifall till Betänkandet.

Herr Engman: Jag anser detta förslag vara så oskyldigt, att jag ej fattar, huru det kunnat ingifva så stora betänkligheter, som hafva uppenbarat sig. Afsåge detsamma att såsom en skyldighet ålägga allmänheten att i sina rättssaker vända sig till de officiella sakkörarne, skulle jag derå yrka afslag, nu deremot får jag på det varmaste förorda bifall till detsamma.

Herr Hessle: Jag är i det hela förekommen af Herr Bovin och tillåter mig vitsorda, att icke allenast jag sjelf utan äfven mångfaldiga andra lidit ej obetydliga förluster till följd af svårigheten att erhålla pålitliga ombud vid de allmänna domstolarne och hos embetsmyndigheter i landsorter, der man saknat personliga bekantskaper. Med affärsrörelsens utveckling blir detta en allt kännbarare olägenhet; och då den svårighet,

som här blifvit antydd och onekligen förefinnes, att finna för sådana uppdrag lämplige personer dock icke torde vara oöfvervinnerlig, så får jag tillstyrka bifall till Utlåtandet.

Herr Rundbäck: Herrar ledamöter af denna Kammare hafva sig nogsamt bekant, att en komité blifvit tillsatt för att utarbета ett förslag till ny organisation af domstolarne samt i sammanhang dermed stående förändringar i rättegångsväsendet. Under sådant förhållande anser jag det för närvarande vara både öfverflödigt och icke af behovet påkalladt att bifalla Utskottets hemställan, helst man redan till nästkommande riksdag torde hafva att emotse Regeringens förslag i ämnet. Jag yrkar därför afslag å Utskottets förevarande Utlåtande.

Herr Myrtin: Jag ber endast, med anledning af den föregående talarens yttrande, få upplysa, att det Utlåtande, som den omnämnda komitéen har att afgifva, icke står i sammanhang med något nytt förslag till domstolarnes omorganisation utan endast handlar om en förändring af arbetssättet vid våra domstolar.

Herr Olof Nilsson: Om detta förslag skulle antagas, anser jag, att antalet löntagare, hvilka redan förut äro tillräckligt många, skulle onödigtvis i betydlig grad tillökas. Den som är i behof af biträde vid rättegång, kan ju hädanefter som hittills sjelf skaffa sig det biträde, till hvilket han har förtroende, utan att man genom att tillsätta ännu flera tjänstemän skall nödgas ytterligare öka Statens utgifter. Jag yrkar afslag å Utskottets Utlåtande.

Herr Jonas Andersson: För min del anser jag det vara skäl att bifalla Lag-Utskottets förevarande Utlåtande, af hvars motivering tydligen framgår, att det icke är fråga om att tvinga någon att anlita dessa saksförare, utan att det skall ligga i hvars och ens eget skön att till biträde vid rättegångar begagna ett ombud, som af offentlig myndighet blifvit utsedt att föra andras talan inför domstol. Vi veta äfven, att då det för omkring tio år sedan var fråga om antagande af en för Sverige och Norge gemensam lag angående verkställighet i det ena riket af domar och utslag, som blifvit meddelade i det andra, det härom utarbetade förslaget bifölls i Sverige, men afslogs i Norge, hufvudsakligen af det skäl att icke här i landet, såsom uti Norge, det fanns tillgång på saksförare för de Norrmän som deraf kunde vara i behof. Då jag sålunda anser det nu föreliggande förslaget innebära en ganska nyttig och ändamålsenlig förbättring, samt då jag icke kan förstå att detsamma skulle kunna medföra de olägenheter, hvarom åtskilliga föregående talare ordat, kan jag ej annat än yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sven Hansson: Jag kan icke inse hvarföre man skulle afslå detta förslag, hvilket förefaller mig vara ganska nyttigt, ty hufvudändamålet är ju att få offentliggjordt, till hvilka personer man har att vända sig för att erhålla biträde vid rättegångars utförande. Då härtill kommer, att hvarje domstol sjelf utser de personer som äro lämplige att föra an-

dras talan, samt då denna anordning icke kommer att medföra någon ökad utgift från Statens sida eller inrättande af någon ny embetsmannakår, måste jag för min del yrka, att förslaget, såsom varande ganska välbetäckt, måtte af Kammaren bifallas.

Herr Ola Jönsson: Jag ber endast få tillkännagifva, att jag, som förut i denna fråga varit tveksam om hvilket beslut jag borde fatta, numera, sedan mina betänkligheter i detta afseende försvunnit, kommer att rösta för bifall till detta förslag, hvilket jag anser till sina följder böra blifva af stor nytta, samt hvars framgång, efter hvad äfven jurister intyga, bör ligga lika mycket i domares som rättssökandes intresse.

Herr Uhr: Jag har begärt ordet med anledning af Herr Olof Nilssons yttrande, att genom bifall till förslaget antalet af Statens tjänstemän skulle ökas. Detta är ett misstag af honom, ty här är icke fråga om att tillskapa en ny embetsmannakår; äfven om man vill kalla dessa sakförare för tjänstemän, så afser förslaget dock att de från Statens sida skola vara fullkomligt lönlösa. Meningen är endast, att det inom de särskilda landsorterna skall kungöras för allmänheten, hvilka personer hvarje domstol förordnat att, der så önskas, biträda vid rättegångssakers utförande. När nu dessa personer skola, såsom orden lyda, vara kunnige, oberyktade, ärlige och förståndige män, så kan sålunda folket med fullt förtroende åt dem öfverlemnna sin talan vid domstol.

Beräffande Herr Rundbäcks förmenande, att den nu föreslagna förändringen vore öfverflödig, enär en särskild komités förslag i ämnet snart vore att emotse, så tror jag att det just för denna komités förutgående arbete vore ganska nödvändigt att inhemta Representationens bestämda åsigt i detta fall. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Hæggström:

Herr Carl Ifvarsson: Det nu föredragna förslaget kan visserligen synas temligen oskyldigt, men antingen får man antaga att det icke är så oskyldigt, som det synes vara, eller ock att det är alldeles betydelse-löst och såsom sådant öfverflödig. Är det meningen att de rättssökande endast skola få en fingervisning på skicklige sakförare, så kan detta ske, utan att någon ny lag derföre behöfver stiftas, emedan det icke är någon förment att offentligen tillkännagifva, det han åtager sig rättegångars utförande, samt dervid äfven offentliggöra de bevis, han i afseende på sin skicklighet sig förvärfvat. I så fall är förslaget utan ändamål och således öfverflödig.

Är det deremot meningen, såsom man kan hafva anledning antaga, att endast den som dertill erhållit domarens bemyndigande, skall vara berättigad föra andras talan inför rätta, då får förslaget en ganska stor betydelse, och då tror jag man också bör akta sig för en sådan lag, hvilken skulle betaga den rättssökande den hittills egda förmånen att själf utse sitt rättegångsbiträde; något hvartill allmänheten åtminstone icke bör ega mindre förmåga nu än förut. Sakförarne skulle väl under sådana omständigheter hafva både rättigheter och skyldigheter. Rättigheterna

skulle väl, föreställer jag mig, icke endast bestå i uteslutande rätt att föra andras talan, utan äfven i förmånen att derföre få betaldt, vare sig denna sednare då skulle af honom sjelf godtyckligt bestämmas eller utgå efter taxa. Skyldigheten måste väl skola sträcka sig ej allenast till utförande af deras talan, som kunna betala till nöjes, utan äfven till utförande af den fattiges eller mindre bemedlades talan, ty utan denna skyldighet skulle man hafva betagit de sednare all möjlighet att skaffa sig biträde, i händelse den privilegierade sakföraren vägrade sådant. Nu, då det icke är och svårigen lärers kunna blifva fråga om att förmena någon sakegare att sjelf föra sin talan, om han så vill, låter det lätt tänka sig, att, om förslaget blifver lag, de, som äro häst i tillfälle att betala, sjelfve utföra sina rättegångar vid de flesta tillfällena, för att sålunda undgå att erlägga en betalning så dryg, att sakföraren genom denna skulle vara ersatt äfven för de ärenden, han skulle gratis utföra åt andra. Följden häraf kunde blifva den, att en sakförare, som således finge mest lönlösa besvär, nödgades, för att kunna existera, antingen hafva orimligt betaldt vid de få tillfällen, då han anlätades af dem som egde tillgång till betalning, eller ock att anropa Staten om ersättning för sina besvär; något som under sådana omständigheter icke gerna kunde vägras, men som i så fall ledde till icke allenast ökade statsutgifter, utan till en ganska stor tillökning i antalet tjenstemän, af hvilka vi dock hafva alltför många förut.

Emellertid synes detta lagförslag, lindrigast sagdt, vara otydligt, enär man icke deraf har klart, huruvida de ifrågavarande sakförarne skola *bemyndigas* till denna deras befattning *med* eller *utan* rättigheter och skyldigheter, likasom det är oklart huruvida den rättssökande skulle bibehållas vid sin urgamla rätt att välja till biträde hvem han har förtroende till. Härtill kommer att jag, för min ringa del, icke vill bidraga till inskränkning i den fria valrätt, som jag befarar, att åtminstone småningom, om ock icke genast, blifver allmogens förmenad, i fall förslaget blifver lag; hvarföre jag, som icke heller vill lägga den magten i domarens hand att utse ombud för de rättssökande, yrkar afslag å förslaget, såsom varande af den beskaffenhet att det kan leda till missförstånd, inskränkning uti egande frihet samt till ökade utgifter och verklig skada, men alls icke till något allmänt gagn.

Herr Sven Hansson: Jag har åter begärt ordet med anledning af Herr Hæggströms påstående, att det icke med ett ord nämnes i förslaget något derom, att den, som fått domstols förordnande att vara sakförare, äfven har rättighet att afsäga sig detta förtroende. I slutet af Utskottets motivering heter det dock: "deraf att en person bemyndigas att allmänneligen biträda med rättegångssakers utförande följer ingalunda, att han skulle hafva ovilkorlig skyldighet att åtaga sig hvarje sak, som honom skulld förtrös. Detta må i hvarje särskildt fall bero på aftal vederbörande emellan; ty då det är parten obetaget att anlita hvem som helst, så bör det ock stå sakföraren öppet att afsäga sig ett erbjudet förtroende, om han dertill finner sig föranlåten." Här af synes ju tydligt, att detta förtroende icke är någon ovilkorlig skyldighet, från hvilken man icke kan frigöra sig, likasom ock att det beror på parten sjelf att vända sig till

den sakförare han helst önskar. Hufvudändamålet är att allmänheten skall få reda på, till hvilka personer densamma med förtroende kan vända sig för att vid domstol få sin talan utförd.

Under sådant förhållande finner jag det vara ganska billigt att bifalla förslaget, och jag förstår icke, hvarföre några talare utan någon rimlig anledning söka få detsamma afslaget.

Herr Sjöberg: Jag börjar med samma ord hvarmed den näst föregående talaren slutade sitt anförande: "att jag icke kan begripa att den ringaste anledning förefinnes att afslå detta förslag", hvilket icke allenast är oskyldigt utan äfven innebär ett frö till bildande af en ordnad sakförrareinstitution. Lag-Utskottet har för öfrigt för sin hemställan förebragt ganska goda grunder, hvilka det torde vara öfverflödigt att upprepa. Då det nu för hvar och en af Kammarernas Herrar ledamöter är nogsam bekant, huru svårt det ofta är att vid förefallande behof påträffa lämplig person att utföra ens talan vid domstol, så bör det äfven vara tydligt och klart, att det förevarande förslaget äsyftar att lemna allmänheten fullgod anvisning på sakförare, hvilka blifvit auktoriserade just af den myndighet, som i detta afseende bäst kan pröfva de för ett sådant uppdrag lämpliga egenskaper. Jag skulle icke hafva fäst mig vid en oriktig uppgift, som under denna diskussion förekommit, så framt densamma icke blifvit uttalad af en ledamot, hvilken så sällan misstager sig och är en så klarsynt man som Herr Carl Ifvarsson, hvilken nyss påstått, att enligt förslaget, rättssökande blefve tvungne att anlita dessa sakförare. Utskottets förslag till författning i ämnet innehåller dock tydligt, att dessa fullmäktige bemyndigas att tillhandagå parter, som dem anlita. För min del kan jag ej förstå, huru dessa ord kunna tydas till den mening, att en rättssökande skulle kunna tvingas att till sitt biträde vid domstol anlita en person, till hvilken han ej hyser förtroende.

Herr Hæggström har sökt uppskrämma Kammarerna dermed att, genom antagande af detta förslag, inom kort en ny, af Staten aflönad tjänstemannaklass skulle uppstå. I sjelfva begreppet advokatstånd ingår dock, att de män, som egna sig åt detta yrke, icke skola af Staten aflönas, såsom ock förhållandet är i andra länder, hvarest denna institution redan finnes. Skulle man dessutom här i Sverige framdeles sätta i fråga att aflöna dessa advokater, så förmodar jag, att Riksdagen icke skulle vara så enfaldig att gifva sitt samtycke till ett sådant förslag.

Jag finner sålunda allt skäl vara för hand, att Kammarerna lemna sitt bifall till hvad Utskottet i det föreliggande Utlåtandet hemställt.

Herr Grafström: Sedan representanten på Stockholms-bänken nyss yttrat sig i denna fråga, är det öfverflödigt för mig att ytterligare göra några tillägg, hvarföre jag ock endast vill tillkännagifva, att jag instämmer med honom samt på det varmaste förordar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag är förekommen af Herr Sjöberg samt instämmer till alla delar uti hans yttrande.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utlåtandet bifölls.

Herr Talmannen uppstod och bortgick och Herr vice Talmannen ledde Kammarens förhandlingar under återstående tiden af detta sammanträde.

§ 13.

Till handläggning förekom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 40, i anledning af väckta motioner om ändring i Kongl. förordningen den 8 Februari 1681, rörande klockares aflöning.

Herr August Danielsson: Då jag äfven vid sistlidne riksdag väckte motion i denna fråga, skulle det synas underligt, om jag nu låte den föreliggande motionen begravas i tysthet. Utskottet synes mig hafva betraktat saken såsom genom ett dunkelt glas; jag deremot skall söka belysa ämnet, så att man må kunna se det såsom ansigte mot ansigte. Utskottet säger: "det kan icke förnekas, att de af motionärerne anmärkta missförhållanden i afseende på klockares aflöning flerstädes förefinnas; och det synes således önskvärdt både för löntagare och löngifvare, att lönerna vardas till visst belopp bestämda och sättet för deras utgörande bättre ordnad och förenklad". Oaktadt detta kloka resonnement kommen likväl Utskottet till den slutsats, att det hemställer: "att Riksdagen ville genom underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder meddela erforderliga föreskrifter om sättet och ordningen för tillvägabriningande af konventioner angående klockares och orgelnisters löneförmåner".

Här är nu först att märka, att man icke bör förblanda klockares rättigheter och skyldigheter med folkskolelärares och orgelnisters. Den 6 § af Kongl. Förordningen 8 Februari 1681 stadgar i detta afseende: Klockares rättighet skall vara att bekomma af hvar bonde årligen till lön och underhåll, råg en kappe, korn en kappe, hafre en kappe, sedan när vinning sker två öre, för barndop ett öre, för kyrkotagning efter barn två öre, efter ett lik två öre, allt i silfvermynt". Jag har nu i min motion, genom att hänvisa till en annan vid sistlidne riksdag af mig i samma ämne väckt motion, sökt göra Utskottet uppmärksam på olämpligheten af detta stadgande, enär det visat sig, att t. ex. i Norrland dessa klockarelöner uppgå till så höga belopp, att de i intet afseende motsvaras af eller stå i något rimligt förhållande till deras numera ringa arbete; hvartill kommer att dessa löneförmåner på flera ställen öfverstiga till och med presterskapets inkomster; så t. ex. uppbär klockaren inom Piteå landsförsamling årligen 100 och den i Skellefteå 120 tunnor spannmål; hvarförutom är att märka, att dessa förmåner genom fortgående jordafsöndring och hemmansklyfning årligen ökas, utan att klockares åligganden i någon mån tillväxa.

Jag vill visserligen icke protestera mot denna nästan 200-åriga författning, endast derföre att den är gammal; men deremot tror jag mig med skäl kunna påstå, att densamma efter nuvarande förhållanden är både olämplig och orättvis. När denna Kongl. förordning utgafs, bestodo klokarens skyldigheter äfven uti att lära ungdomen läsa, skriva och räkna. Men genom skolstadgan af den 18 Juni 1842 har klockaren blifvit befriad från dessa göromål, emedan han icke ansågs kunna fullgöra desamma; det vore väl under sådant förhållande äfven med billighet öfver-

ensstämmande, att han icke längre borde ega rättighet att oafkortadt uppbära lika stor lön som förr. Vidare må man besinna, att det för 200 år sedan icke föll sig så noga med klockares åliggande att leda kyrkosången, enär orgelverk då för tiden nästan hörde till sällsyntheter i kyrkor; numera hafva församlingarne äfven anställt särskildt aflönade orgelnister, så att klockarens besvär äfven i detta afseende upphört. Slutligen hafva vi i friskt minne, att Andra Kammaren för sin del vid denna riksdag jemväl befriat klockare från brefbäringsskyldigheten, som ansågs såsom en för honom särdeles stor tunga. Nu kan med skäl frågas: hvad återstår då för skyldigheter för klockaren? Jo, att sätta upp siffiorna i kyrkan och möjligen äfven att taga upp en psalmvers vid begrafningar. Är det då icke orimligt att aflöna en person med så obetydlig tjenstgöring med ända till 120 tunnor spanmål om året, helst spanmålen ofta gälla icke blott 15 utan äfven 18, ja ända till öfver 20 R:dr tunnan? Säsom exempel på huru lättskött denna befattning verkligen är, kan jag nämna, att en klockare i min hemort hittade på den utvägen att skaffa sig en vikarie, som skötte tjensten till församlingens fulla belåtenhet mot ett arvode af endast 8 tunnor spanmål, under det att den ordinarie klockaren uppbar 100 tunnor utan det ringaste arbete i församlingens tjenst.

Säsom jag redan nämnt, vill jag ej bestrida att 1681 års författning i detta afseende möjligen kunde hafva skäl för sig vid den tiden, då församlingarne bestodo af 4,000 å 6,000 personer, då de deremot nu, åtminstone i de norra orterna, ofta uppgå till 13,000 å 15,000 personer. Jag hade derföre trott att, enär klockares skyldigheter numera i hufvudsaklig del upphört, Utskottet skulle hafva biträdt mitt förslag: "att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att med upphäfvande af sjetten punkten i Kongl. förordningen den 8 Februari 1681 och dermed sammanhängande lagbud, som bestämma klockarens rättigheter, lemnas församlingarne öppen rätt att i den ordning, som Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 angående kyrkostämman, kyrkoråd och skolråd stadgar, bestämma löner för de klockare som hädanefter antagas".

Skulle nu detta mitt förslag bifallas, så hoppas jag, att vi icke med ovilja skulle mottagas vid vår hemkomst af våra kommittenter, då ju förslaget innebär att hvarje kommun skulle få fria händer att ordna klockares löneförmåner i billigt förhållande till hans tjenstgöring. Men när denna hans tjenstgöring är så obetydlig, att t. ex. brefbäringsskyldigheten, såsom en representant från Norrland upplyst, icke på åtskilliga orter blifvit fullgjord under 25 års tid, likasom jag ock för min del må bekänna att jag, ehuru uppfödd nära ett klockarebol, knappast förr än jag kommit att delta i Riksdagens förhandlingar, hört talas om denna skyldighet för klockare, så anser jag det vara med billighet och rättvisa fullt öfverensstämmande att låta församlingarne sjelfva träffa öfverenskommelse med sina klockare om det arvode, som bör tillkomma dessa sednare.

På grund af hvad jag nu anfört, vågar jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition å bifall till min motion samt afslag af Utskottets hemställan.

Herr Jonas Andersson: Heldre än att bifalla Utskottets hemställan skulle jag kunna bifalla motionärens förslag, ty om detta låte

sig verkställas, så tror jag att frågan på ett fullt tillfredsställande sätt blefve löst i enlighet med de förhållanden som i allmänhet i detta afseende gälla för det mellersta och södra Sverige.

Utskottet säger väl, att någon ändring i 1681 års författning rörande klockares aflöning icke kan ske utan rubbning af presterskapets privilegier, hvarföre ock Utskottet, i stället att förorda motionärens förslag, hemställt: "att Riksdagen ville genom underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder meddela erforderliga föreskrifter om sättet och ordningen för tillvägabringande af konventioner angående klockares och orgelnisters löneförmåner". Jag hemställer likväl, om det icke vore olämpligt att på detta sätt binda församlingarne vid dylika konventioner, som på olika ställen komme att blifva lika varierande som vid regleringen af presterskapets löner. Jag kan visserligen föreställa mig, att motionären har erfarenhet af de olägenheter, som det nuvarande sättet för klockares aflöning medför; men utom det att jag förmodar att särskilda förhållanden i detta afseende existera i Norrland, kan jag dock ej tro att församlingarne allt framgent skola låta binda sig vid de orimliga bestämmelserna i denna gamla författning, utan att de, vid inträffande tjänstledighet till denna befattning, skola se till, att den nye klockaren måtte åläggas en tjänstgöring, som till fullo motsvarar den aflöning han får uppbära. Jag kan dock på intet sätt bifalla Utskottets förslag, och såvidt Lag-Utskottets uppfattning, att presterskapets privilegier genom upphäfvande af 6 § i nämnda förordning skulle rubbas, är riktig, tvekar jag äfven att tillstyrka bifall till motionärens förslag; utan tror jag bäst vara att låta saken reglera sig själf, på sätt redan i mellersta Sverige sker.

Herr Anders August Andersson: Hvad det förevarande förslaget beträffar, så har Lag-Utskottet mycket riktigt antydtt på de olika förhållanden, som i detta afseende förefinnas i de norra och mellersta delarne af landet; ty i den trakt jag tillhör går det till på det sätt motionären önskar reglera saken i Norrland, och beror det sålunda helt och hållet på församlingen själf att bestämma hvilka löneförmåner, som skola tillkomma klockare och orgelnister, samt att, när så anses nödigt, öka eller förminska deras inkomster. Så tror jag ock att framdeles bör ske, hvarföre jag icke heller kan gilla, att en skrifvelse aflåtes till Kongl. Maj:t angående åvägabringande af några konventioner mellan klockare och församlingar.

Jag yrkar följaktligen afslag å det föreliggande Utlåtet.

Herr Rundbäck: Här är det egendomliga förhållandet, att när det finnes en möjlighet att få ett missförhållande rättadt, så vill man icke höra derpå. Utskottet gifver tydligen till känna, att 1681 års förordning berör presterskapets privilegier och sålunda icke utan Kyrkomötets bifall kan förändras.

Man säger visserligen, att den ifrågavarande förändringen kan åstadkommas i den ordning som Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 stadgar; men 3 § i nämnda förordning innehåller det särskilda stadgandet: "Vid behandling af ärenden, om hvilka särskilda föreskrifter i lag eller författning gifna äro, ställer sig kyrkostämman till efterrättelse hvad så-

lunda stadgadt är.“ Således torde det icke vara skäl att i detta fall hoppas alltför mycket af kyrkostämmas befogethet.

Nu har Utskottet intet annat föreslagit, än att Kongl. Maj:t måtte meddela erforderliga föreskrifter för åvägabringande af konventioner de särskilda församlingarne emellan, på sätt i Kongl. Kungörelsen den 3 April 1816 är stadgadt i fråga om presträttigheter, hvarest det bland annat heter: “Vi vele fördenskull i nåder hafva förordnat, att om pastor och församlingen gemensamt åstunda och begära en öfverenskommelse om presträttigheternas utgörande, eller ock om en sådan öfverenskommelse blott å ena sidan begäres och åstundas, bör dertill, på de grunder 1681 års Kongl. förordning och flere dermed gemenskap egande Kongl. bref och författningar innehålla, upprättas ordentligt förslag m. m.”

Något annat sätt att afhjelpa de öfverklagade olägenheterna kan icke åstadkommas; aldraminst kan det ske på sätt motionären föreslagit, hvaregenom klockares aflöning på många ställen skulle komma att nedsättas med 50 procent.

Nu finnas de, som anse att dessa författningar icke innehålla något hinder för den föreslagna förändringens genomförande; men hvad särskildt flera af de södra landskapen beträffar, så äro derstädes klockares löneförmåner en gång för alla bestämda, och jag kan ej inse huru man genom upphäfvande af de nyssnämnda författningarna skulle kunna rubba de nuvarande innehafvarne af dessa tjänster i deras dem en gång tillförsäkrade rättigheter. Vill man sålunda hafva en tillfredsställande lösning på denna fråga, så må man, på sätt Utskottet föreslagit, söka åstadkomma frivilliga konventioner mellan klockare och församlingar; och jag kan ej tro, att man dervid behöfver befara samma olägenheter, som stundom vid regleringen af presterskapets inkomster kunna förekomma. När sålunda genom detta förslag en möjlighet beredes att på ett för båda parterna fördelaktigt sätt komma ifrån de orimligheter, som i detta afseende förefinnas, bör det väl ej vara skäl att till en sådan åtgärd säga nej.

På grund af de skäl jag nu anført, tillstyrker jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hedlund: Man har först väckt förslag om indragning af åtskilliga tjänstebefattningar, men jag ber att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på, huruvida det icke vore skäl att indraga den måhända mest onyttiga tjänst som finnas, nemligen klockaretjensten. Jag talar nu icke om orgelnister och kantorer, utan jag menar den äkta genuina klockarebefattningen, som florerar med stora löner, oaktadt alla dess funktioner ganska lätt skulle kunna fullgöras af en liten skolgosse eller åtminstone af en person med ganska anspråkslösa kvalifikationer. Det förvånar mig verkligen, att man aldrig hittills ifrågasatt att indraga denna befattning, som likväl ej numera i dess ursprungliga omfattning utöfvas.

Jag tror nemligen, att genom en sådan indragning församlingen skulle bereda sig goda resurser dels för att bättre aflöna sina folkskolelärare, på hvilka till en väsendtlig del de fordna klockarnes uppdrag blifvit lagda, dels ock för att aflöna de kommunala tjänstemän i öfrigt, af hvilka församlingen kommer i behof, i samma mån som de kommunala institutionerna

nera bättre ordnas. Om man nu vidare tager i betraktande, att regleringen af presterskapets aflöning ofta medför en ökad utgift för församlingen, så tror jag, att man här vid lag borde söka åstadkomma en lättnad i församlingens utgifter genom att icke längre bibehålla dessa klockaretjänster, som icke i ringaste mån lända församlingen till gagn och nytta.

Om jag för min del i denna fråga skulle väcka något förslag, så vore det om aflåtande af en skrifvelse, att Kongl. Maj:t täcktes låta tillse, huruvida icke dessa tjänstebefattningar kunde indragas eller på annat sätt än nu sker ombesörjas. Detta är frågans rätta ståndpunkt; men deremot anser jag de ifrågasatta konventionerna blott förhindra den lösning frågan slutligen måste få.

Skulle jag likväl besluta mig för att bifalla någotdera af de nu föreliggande förslagen, så vore det för det af Herr August Danielsson framlagda. Då emellertid frågan genom Första Kammarens beslut i ämnet för denna riksdag redan förfallit, samt då vi böra hoppas, att dessa tjänster hädanefter komma att räknas bland dem, hvilka såsom onödiga böra kunna ifrågasättas att blifva indragna, så yrkar jag för närvarande afslag å Utskottets hemställan.

Herr Olof Nilsson från Vesterbottens län: Enligt Kongl. förordningen den 8 Februari 1681 stadgas, att klockare skall af hvarje bonde åtnjuta i spanmål en kappe råg, en kappe korn och en kappe hafre; men deremot finnes ej föreskrifvet, huruvida denna lön skall utgå af större eller mindre hemmansdelar. Då nyligen tvist i detta afseende inom mitt kommittenskap yppats, har Kongl. Kammarkollegium i likhet med Konungens Befallningshafvandes utslag den 10 November sistlidna år förklarat, att sagda lön bör utgå af hvarje hemmansdel till och med under $\frac{1}{10}$ mantal. Kongl. Maj:t har deremot i ett dylikt fall genom utslag den 11 Augusti 1819 förklarat, att nämnda klockarelön bör utgå efter så kallade matlag eller hushåll, och tillämpas detta för säteriet Lemshaga om 2 mantal i Wermdö socken.

Enär alltså denna författning på så olika sätt tillämpas, finner jag mig föranlåten att yrka afslag å Utskottets förslag samt bifall till Herr August Danielssons motion.

Herr Rosenberg: Oaktadt jag hör Kammarens otålighet öfver den långvariga diskussionen i detta ämne, kan jag dock ej underlåta att uttrycka min tacksamhet mot representanten från Göteborg för hans goda tanke om de smågossar, som, enligt hans förmenande, borde kunna sköta de ifrågavarande tjänsterna. Jag får dock fästa hans uppmärksamhet derå, att dessa klockare, såsom vi allt för väl veta, ofta i en och samma person förena tre olika tjänster; och att det under sådant förhållande skulle ligga någon vinst uti att fränskilja klockaresysslan från de båda öfriga befattningarne, kan jag för min del icke inse; i stället för en besparing, såsom denne representant hoppades, skulle ju genom en sådan åtgärd en tillökning i utgifter för församlingen uppkomma.

Att representanten från Norrbotten yrkar bifall till sin motion förundrar mig icke, då ju hvar och en med förkärlek kämpar för

sina egna förslag; men det finnes dock en kyrkolag som måste respekteras, och hvilken det ej duger att helt enkelt stryka ett streck öfver. Utskottet har försökt lösa den svåra frågan genom att hos Kongl. Maj:t anhålla om åvägabringande af konventioner mellan klockarne och församlingarne. Detta förslag anser jag ganska lämpligt; sådana konventioner kunde ju till exempel ingås på 30 till 50 år.

På många ställen inom Lunds stift håller man sig i detta afseende, utan all olägenhet, ännu efter bestämmelserna i 1569 års Landabok. Församlingarne kunde ju genom dessa konventioner tillse att klockares rättigheter och skyldigheter blefve noga afpassade efter hvarandra, så att om klockaren hade endast obetydligt arbete att förrätta, äfven hans aflöning komme att lämpa sig derefter; och jag tror att en dylik anordning skulle ligga lika mycket i löngifvarens som i löntagarens välförstådda intresse.

För öfrigt inser jag, i likhet med motionären, det obilliga deruti, att den som sitter t. ex. på $\frac{1}{8}$ mantal, skall till klockare betala lika mycket som en egare af 1 helt mantal, och jag skulle därför helst vilja förorda motionärens förslag; men som detta inom Kammaren icke synes hafva att vänta framgång för sig, yrkar jag bifall till hvad Utskottet i detta Utlåtande hemställt.

Herr Jonas Andersson: Om jag än icke helt och hållet kan dela Herr Hedlunds åsigt, att de ifrågavarande befattningarne äro fullkomligt obehöfliga, så kan jag dock icke heller fästa så synnerlig vikt vid de af Utskottet föreslagna konventionerna, som här af åtskillige talare så varmt förordats. Skulle man, i enlighet med den föregående talarens åsigt, binda församlingarne genom dylika konventioner för 50 år, så blefve väl äfven efter denna långa tids förlopp det ganska svårt att förminska klockarnes aflöning, och ännu svårare torde det väl sedermera blifva att indraga dessa befattningar. För min del kan jag sålunda icke inse fördelen af dessa konventioner, helst redan nuvarande författningar icke lägga något hinder emot, att dylika öfverenskommelser enskilda socknar och klockare emellan uppgöras för den tid tjensten innehafves; och detta sätt att gå till väga anser jag vara vida bättre, än att genom laga tvång på förhand binda de båda parterna.

Om äfven för närvarande några oegentligheter — för att icke säga orimligheter — i detta afseende förefinnas, och om klockare skulle visa sig böjda att, på grund af äldre författningar, vilja allt för strängt hålla på sina ursprungliga rättigheter, så är ju församlingen oförhindrad att äfven påyrka fullgörandet af de dermed ursprungligen förbundna skyldigheter, hvilka numera af klockare såsom sådana icke fullgöras, och jag tror att i sådant fall klockaren skulle finna sig föranlåten att ingå på de billiga anbud församlingen komme att erbjuda honom. Jag kan sålunda icke annat än fortfara i mitt yrkande om afslag af detta Utlåtande.

Herr Anders Eriksson: Då för någon tid tillbaka klockaretjensten i den församling jag tillhör blef ledig, sammanträdde församlingen och beslöt att till klockaren skulle hädanefter i årlig lön utbetalas 600 R:dr R:mt. Det oaktadt anmälde sig tretton sökande till platsen, och

hade församlingen lyckan med sitt val falla på en dugtig karl, hvilken sedan funnit sig fullt belåten med sin ställning, likasom församlingen å sin sida varit nöjd med honom. Då nu Utskottets förslag skulle förorsaka allenast kostnader till en blifvande komité med dess utredningsbesvär, så yrkar jag afslag å samma förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, upptogos gjorda yrkanden och framställdes deraf föranledda propositioner, af hvilka den på afslag å Utskottets hemställan förklarades vara med öfvervägande ja besvarad, och blef alltså berörda hemställan af Kammaren afslagen.

§ 14.

Till afgörande företogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlatande N:o 6 (i samlingen N:o 46), i anledning af väckta motioner rörande förändring i den för elementarläroverken stadgade undervisningsplan.

Herr Magnell: Herr Nilson har uti sin ifrågavarande motion föreslagit, att Tyska, Latinska och Grekiska språken må inträda två läseår sednare såsom undervisningsämne i skolorna, än nu gällande läroverksstadga föreskrifver, det vill säga att studiet af Tyska språket skulle börja i nuvarande tredje klassen, Latinska språket, hvarmed nu börjas i tredje klassen, skulle inträda först i den femte samt studiet af Grekiska språket framflyttas till sjunde klassen; men om vi hafva den öfvertygelsen, att dessa språk böra läsas i våra elementarläroverk — och denna öfvertygelse har såväl jag, som, enligt hvad jag föreställer mig, äfven motionären — då vet jag i sanning icke, hvarföre man skulle så länge uppskjuta början af dessa språks studium och hvarföre man icke skulle begagna fantasiens första och rikaste lifighet hos barnet.

Hvad de klassiska språken angår, så har man i flera länder försökt minska tiden för deras studium och till en stor del uttränga dem — hvarpå jag vill såsom exempel anför Tyskland och Nord-Amerikas Förenta Stater — men man har på båda ställena återkommit till en annan öfvertygelse. Jag vill nu icke vara vidlyftigare i detta ämne, men jag har ansett mig böra protestera mot det af Kammaren i denna fråga förut fattade beslut samt uttala min åsigt, att Kammaren gjorde väl om Kammaren icke vidare vidblefve samma beslut.

Herr Leffler: Jag vill icke inlåta mig på den pedagogiska delen af frågan, enär jag anser Kammarens tid nu icke tillåta något sådant, utan vill jag allenast fästa Kammarens uppmärksamhet på den formella sidan af saken. Vid såväl 1867 och 1868 årens riksdagar som vid nu pågående riksdag har Herr Nilson motionerat, att Tyska, Latinska och Grekiska språken må inträda två läseår sednare såsom undervisningsämnen i skolorna, än nu gällande läroverksstadga föreskrifver. Utskottet har behandlat denna sak på ett sätt, åtminstone enligt hvad det vill synas, som om Utskottet endast velat komma derifrån, då Utskottet nemligen tillstyrkt, att Kammaren måtte vidblifva sin förut i ämnet uttalade mening,

d. v. s. bifalla motionen. Jag tror emellertid icke, att Kammarén kan behandla saken lika lätt som Utskottet, ty följden skulle då blifva, att sedan Första Kammarén genom protokollsutdrag blifvit underrättad om sakens utgång här, Första Kammarén äfvenledes skulle nödgas behandla frågan. Detta tror jag likväl icke tiden nu medgifver, och tager jag mig derföre friheten föreslå Kammarén besluta, det Herr Nilsons motion icke må till någon Kammaréns åtgärd föranleda.

Herr Winkrans: Jag vill icke inlåta mig i någon diskussion af denna vidlyftiga fråga, som vid föregående riksdagar vunnit en så ytterst mångsidig behandling, utan vill blott fästa uppmärksamhet på den omständigheten, att Regeringen, på grund af de inom Kammarne vid föregående riksdagar uttalade åsikter, tagit ett stort och afgörande steg, då Regeringen beslutat, att första klassen i våra elementarläroverk skulle indragas. Jag hemställer vid sådant förhållande, om det icke är skäl att först se till huruvida detta viktiga steg medför åsyftad verkan, samt att först derefter taga i öfvervägande, om vi böra gå längre i denna riktning. På grund af denna viktiga omständighet yrkar jag afslag å Utlåtandet.

Herr Sjöberg: I sjelfva saken har jag icke något att lägga till hvad de två näst föregående talarne yttrat, men vågar hemställa, om det kan vara lämpligt att ingå i diskussion om en fråga, som i allt fall vid denna riksdag redan kan anses vara förfallen, ty hvad beslut Kammarén än må fatta i saken, så måste detta beslut derefter meddelas Första Kammarén, och beror det sedermera på samma Kammaréns åtgärd, om saken kommer att underställas Kongl. Maj:ts pröfning eller icke. Jag hemställer om, vid sådant förhållande, det nu må vara skäl att uttrycka en opinionsyttring, som icke kan leda till något mål, och anhåller derföre att Kammarén behagade helt enkelt lägga Utlåtandet till handlingarne.

Herr Dahm: Det har blifvit anmärkt, att Utskottet så knapphändigt behandlat denna fråga. Detta medgifver jag gerna, men orsaken dertill har varit, att motionären sjelf temligen knapphändigt behandlat saken, då han framlagt sitt förslag i en motion, som upptager allenast 3 à 4 rader. Då frågan första gången till behandling förekom inom Utskottet, hade nyss förut fråga i Kammarén förevarit om nedsättande af en komité för behandling af läroverksfrågorna. Utskottet beslöt då att, innan vidare åtgärd vidtoges, först afvakta Kammaréns beslut i nyssnämnda fråga. Denna sednare föll emellertid i Kammarén, och hade då Utskottet icke annat att göra än att i sista timmen sammanträda och i ämnet fatta beslut. Detta är orsaken till den knapphändiga behandling frågan rönt inom Utskottet. I öfrigt, och hvad sjelfva motionen angår, så är jag hvarken för eller emot densamma, men anser mest konseqvent, att Kammarén godkänner hvad Utskottet föreslagit, då Kammarén redan vid två föregående riksdagar beslutat i enahanda syftning. Detta blifver ungefär detsamma som att lägga Utlåtandet till handlingarne, ty i allt fall vinnes icke något resultat.

Herr Sjöberg: I anledning af den sednaste ärade talarens yttrande derom att, såvidt jag fattade hans mening rätt, det vore alldeles likgiltigt, om Kammaren beslutade i enlighet med Utskottets hemställan eller lade Betänkandet till handlingarne, vill jag fästa hans uppmärksamhet derpå, att i förra fallet måste beslutet kommuniceras Med-kammaren, hvilket under närvarande förhållanden torde få anses olämpligt, och det var endast på denna grund, som jag yrkade att Utlåtandet måtte läggas till handlingarne.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr vice Talmannen framställt propositioner på de yrkanden som förekommit, blef Utlåtandet lagdt till handlingarne.

§ 15.

Föredrogos och biföllos Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 7 (i samlingen N:o 47), i anledning af väckt motion rörande förändring i den för elementarläroverken stadgade undervisningsplan; och

N:o 8 (i samlingen N:o 48), i anledning af väckt motion angående ordnande af inspektionen öfver folkskolorna.

§ 16.

Dernäst var å föredragningslistan upptaget och förekom nu till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 41, i anledning af väckta motioner om förändrade föreskrifter angående jordegares och arrendators ömsesidiga rättsförhållanden.

Punkten 1.

Bifölles.

Punkten 2.

Herr Rosenberg: Jag anser, att Kammaren, för att åtminstone uttrycka någon åsigt i ämnet, borde godkänna Herr Bergströms Utlåtandet bifogade reservation. I så fall hade Kammaren åtminstone uttalat, att något borde i saken åtgöras. Jag vågar på den grund yrka afslag å de båda nu föredragna punkterna i Utlåtandet samt bifall till Herr Bergströms reservation.

Herr Orre: För min del förenar jag mig i Herr Rosenbergs yrkande. Väl anser jag Herr Bergströms reservation icke vara fullt tillfredsställande, men jag tror det vara af behofvet påkalladt, att Kammaren vidtager någon åtgärd i saken, och då vid denna tidpunkt af Riksdagen något annat resultat svårligen torde kunna åstadkommas, än det

som innefattas i Herr Bergströms reservation, så anser jag mig, i likhet med Herr Rosenberg, böra yrka bifall till densamma.

Herr Ribbing: Genom det yrkande, som af de två båda sista talarne blifvit framställt, har i sjelfva verket af dem framställning skett såväl hvad angår andra punkten som beträffande den tredje, enär Herr Bergströms reservation omfattar båda dessa punkter. Jag tager mig därför friheten att i mitt yttrande vidröra båda punkterna. Den andra punkten angår det skriftliga upprättandet och den tredje punkten villkoren i fråga om arrendekontrakt. Då nu de båda föregående talarne yrkat bifall till Herr Bergströms reservation, så anhåller jag att i korthet få angifva Utskottets åsigt och ståndpunkt med afseende å såväl det skriftliga upprättandet af kontraktet som villkoren.

De i ämnet afgifna motionerna äsyfta, att arrendekontrakten icke få upprättas annorlunda än att de dels skriftligen upprättas, och dels villkoren deri noga bestämmas, så att i dylika kontrakt, icke må förekomma att arrendatorn skall vara skyldig fullgöra t. ex. de prestationer, som af jordegaren fordras, eller något annat dylikt obestämdt stadgande. Att nu utfärda en lag, som stadgar både att arrendekontrakt skola skriftligen ske, och att i dem skola bestämmas villkor, kan visserligen vara högst önskvärdt, men jag hemställer huru dervid skall tillgå. Hvad nu till en början det skriftliga upprättandet angår, så är det visserligen temligen enkelt att derom stadga, och förslag är äfven uppgjordt af Herr Bergström i andra delen af hans reservation, utgående derpå att om skriftligt aftal ej skett samt egaren eller brukaren af jorden icke finner sig vid fortsättning af det blott muntliga kontraktet, så skall detta med iakttagande af fardags-år upphöra; och hvad villkoren angår, så skall åt gode män överlemnas att afgöra hvad för den förflutna tiden i lega betalas skall. Så till vida gestaltar sig allt ganska enkelt, men derefter framträder den andra frågan. Antag t. ex. att, sedan kontraktet blifvit uppgjordt, de deruti bestämda villkoren befinnas otydliga och obestämda och ena parten blir missnöjd med kontraktet, hur skall då tillgå? Det finnes då blott två utvägar att lösa frågan, den ena föreslagen af Herr Bergström och den andra af Herr Faxé. Den ene eller Herr Faxé säger: här är ett kontrakt uppgjordt, som befinnes obestämdt, sådant är olagligt, och följden bör således blifva att kontraktet såsom olagligt annulleras. Det går visserligen an att så stadga, och är detta äfven fullt rättsligt; men deremot har i Utskottet redan förekommit den anmärkning: ponera att obestämdheten i kontraktet insmugit sig utan eller med afsigt å ena partens sida, utan att detta förmärkts af andra parten, och att sedermera t. ex. jordegaren finner med sitt intresse förenligt att blifva qvitt arrendatorn, och att han säger, för vinnande af detta mål: här finnes en obestämdhet i kontraktet, hvilket därför är otydligt, och därför adjö! En sådan utgång kan lända arrendatorn till vida större nackdel, än om kontraktet, trots alla dess obestämdheter, finge fortfarande vara gällande, ty följden kan på detta sätt blifva, att arrendatorn en vacker dag står utan lägenhet. Att således stadga en lag, som säger att, då någon obestämdhet insmugit sig i ett arrendekontrakt och endera parten yrkar kontraktets upphäfvande, samma

kontrakt skall anses annulleradt, kan lända arrendatoren till vida större skada och olägenhet, än att, såsom nu är fallet, någon lag i detta ämne icke finnes, synnerligen då man betänker, att rätt många arrendatorer finnas, som äro föga förfarne i juridiska förhållanden och således lätt kunna förbise en eller annan felaktighet vid uppställande af ett arrendekontrakt. Denna utväg är således väl rättsenlig men kan lända arrendatoren till olägenhet.

Den andra utvägen är den, som föreslogs af Herr Bergström. Han säger nemligen: Det finnes något obestämdt i ett arrendekontrakt, och ena parten är missnöjd med kontraktet, hvad skall då ske? Jo! parterne böra välja gode män, hvilka skola afgöra det obestämda, och böra parterne med dessa gode mäns yttrande låta sig nöjas. Detta kan väl under vissa förhållanden vara en fördel för arrendatoren, ty han är då åtminstone säker att få sitta kvar vid lägenheten, och de obestämda villkoren komme att af gode män bestämmas, men ett sådant förslag har emot sig, att ett dylikt lagbud vore stridande mot den allmänna rättsprincipen. Det innebär nemligen, att då två personer uppgjort ett olagligt kontrakt och den ena kontrahenten dermed blir missnöjd och vill upphäfva detsamma, så skall tredje man eller kompromissarierna kunna säga till jordegaren: ni är tvungen upplåta er jord till arrendatoren på vilkor som vi bestämma. Naturligtvis kan samma olägenhet inträffa för arrendatoren, för den händelse han icke skulle vilja gå in på gode männens beslut, i hvilket fall han skulle tvingas af lagen att mot sin vilja fortfarande prestera ett visst arbete. I ena fallet skulle således en tredje person kunna tvinga arrendatoren till arbete, som denne icke ville underkasta sig, och i det andra fallet skulle tredje man kunna tvinga jordegaren att utarrendera sin jord på vilkor, hvarmed han icke kan finna sig belåten. Sådant kan icke gerna gå för sig utan att kränka första villkoret för all eganderätt, som säger, att hvar och en eger disponera sin egendom såsom han vill, så länge han icke begär något lagbrott. Ty det är väl att märka, att lagen sålunda ej blott förklarade en lagvidrig transaktion sakna laga kraft, utan derutöfver — och just deri ligger det rättsvidriga — ålade jordegaren att ingå en annan transaktion om dispositionen af sin egendom, mot hans vilja. Nästa steg kunde ju då blifva, att man ålade jordegaren att mot sin vilja sälja egendomen — liksom nu att utarrendera den; — ett dylikt lagbud skulle således vara ett ingrepp i eganderätten. Det är denna dilemma hvori Utskottet råkat, att nemligen antingen antaga en lag som skulle annullera ett arrendekontrakt, hvilket dock rättsligen kunde ske, men medförde större olägenheter än dem man velat hjälpa, eller ock godkänna sistnämnda lagstadgande, hvilket deremot icke rättsligen kunde ske; och har derföre Utskottet ansett sig böra afstyrka båda förslagen, deruti jag instämt; och anhåller jag att Kammaren måtte godkänna detta Utskottets beslut.

Herr Rosenberg: Den af Herr Ribbing, i början af hans anförande, gjorda anmärkning, att blott andra punkten i Utlåtandet är föredragen, men att Herr Bergströms reservation, till hvilken jag yrkat bifall, motsvarar äfven den 3:dje punkten i Utlåtandet, är fullkomligt riktig, och jag an-

håller derföre, att innan jag vidare yttrar mig i frågan, äfven de öfriga punkterna i Utlåtandet måtte föredragas.

De följande punkterna blefvo nu jemväl föredragna, och fortsatte derefter

Herr Rosenberg: Jag får till en början förnya det af mig framställda yrkandet, att Kammaren, med afslag å Utskottets Utlåtande, ville godkänna den af Herr Bergström afgifna reservationen; och jag gör det på den grund, att jag anser det vara nödvändigt att i detta afseende få något lagstadgande. De skäl, Herr Ribbing nyss anført, har jag många gånger hört i Lag-Utskottet upprepas, men de hafva icke kunnat öfvertyga mig om förträffligheten af det nu rådande förhållandet. Man har ofta sett brukare å frälsehemman antagas, utan att några arrendevilkor blifvit bestämda, och de komma derigenom i en så prekär och oviss ställning, att de icke våga nedlägga någon kostnad å jordens förbättring, då de icke hafva några bestämmelser att trygga sig till. Det förslag, som i reservationen blifvit framställt, är så oskyldigt, att vi icke böra rygga för att taga detta steg i deras intresse, som skola lefva af andra. Är det dessutom för mycket begärdt, att ett kontrakt emellan arrendegifvare och arrendetagare upprättas, och att i detta kontrakt arrendegifvaren till arrendetagaren säger: så mycket skall ni gifva i arrende, och om nidet gör är ni berättigad att sitta qvar å hemmanet? Är det en riktig grundsats, att jordegaren öfverlåter ett hemman åt en arrendator, med förbehållen rättighet att sedermera bestämma villkoren?

Uti Utskottet hafva blifvit företedda åtskilliga kontrakt af sådant innehåll. Reservanten har antagit den möjligheten, att kontrakt icke blifvit uppgjordt emellan egaren och brukaren, och har, för sådan händelse, föreslagit, att egaren eller brukaren skulle ega att när som helst legan uppsäga, äfvensom att, om de icke öfverenskommo om hvad brukaren skulle gifva i lega, tvisten derom skulle skjutas under gode män. Detta är ett så ringa ingrepp i eganderätten, att det knappast kan kallas ett ingrepp.

Jag fruktar dock, att man icke denna gång kommer till något resultat i frågan, ty jag hyser icke något synnerligt hopp att reservationen vinner godkännande i Första Kammaren; men jag tror, att ett uttalande af en sådan grundsats, som innefattas i reservantens förslag, skall blifva ett godt uppslag för den, som en kommande riksdag vill ånyo väcka motion i ämnet. Frågan om de Skånska frälseböndernas rättigheter är icke död, den kommer att lefva upp igen.

Herr Ola Jönsson: Jag hade väntat, att Utskottet skulle, i anledning af de väckta motionerna, tillstyrkt någon åtgärd, men Utskottet har af anförda skäl, dem Herr Ribbing nyss upprepat, ansett sig ej kunna godkänna motionärens framställning, emedan den afser en inskränkning i eganderätten. Jag har i min hand en Estländsk bondeförordning, en kejserlig Rysk ukas, utfärdad 1856. Jag ber att, för att gifva Herrarne ett tydligt begrepp om ställningen i Estland, få läsa upp två rader af en artikel i nämnda förordning. De lyda så: "Ridderskapet försäkrar bon-

deståndet, med förbehåll af de herregårdsrättigheter, som i närvarande förordning i dem angående artiklar afhandlas, vid everldelig nyttjanderätt till all uppodlad jord i åkrar, ängar, betesmarker och trädgårdar, som bondejordarne tillhöra och af bönderne den 9 Juni 1846 besutos.“ I en annan artikel bestämmes ett maximum, utöfver hvilket arrende afgifterna icke få gå. Denna ukas är enkel och tydlig och sådan, att jag af hela mitt hjerta skulle önska, icke att den vore gällande för oss, men att vi hade en Kongl. Svensk förordning af samma lydelse.

En bland de största olyckor för ett land är den, att en stor del af jorden tillhör några få, men en ännu större olycka är det, när större delen af jordbrukarne drifvas från jorden. Så har det tillgått i Sverige. Man har tagit jorden ifrån dem, drivit bort dem och anlagt plattgårdar samt gjort bönderna till ståttoppare, hvilket är detsamma som slafvar. Jag ber dock att få säga, att detta icke gäller såsom regel, ty de finnas, hvilka väl behandla sina underhafvande, men det gäller ej heller såsom undantag.

Man har här yrkat bifall till Herr Bergströms reservation. Den innehåller likväl nästan ingenting, och under andra förhållanden skulle jag icke hafva nöjt mig med densamma, men då man nu icke lär kunna komma till något annat resultat, instämmer jag med dem, som yrkat bifall till nämnda reservation.

Herr Hedlund: Jemte det jag instämmer i yrkandet om bifall till Herr Bergströms reservation, ber jag att få bemöta en invändning, som af Herr Ribbing blifvit gjord mot 3 § i nämnda reservation. Han har nemligen hyst betänkligheter emot att låta gode män utjemna de tvister, som möjligen kunna uppstå emellan jordegare och arrendatorer. Jag ber att, i anledning deraf, få hänvisa till det enkla faktum att i bolagskontrakt vanligen stadgas, att uppkommande tvister skola slitas af gode män; och jag kan icke finna, att det kan möta större betänkligheter att tillämpa detta i ett fall än i ett annat. Det synes mig dessutom, som skulle det blifva ett ganska sällsynt fall, att gode-män skulle behöfva mellankomma, ty det är icke meningen att de skola tyda kontrakten i deras helhet, utan blott vissa delar deraf.

Hvad Herr Ola Jönsson anförde angående förhållandena i Estland är ganska intressant, och det är tillfredsställande att erfara, att adeln velat ställa sig å denna ståndpunkt gentemot bönderna; men det vore dock bättre om bönderna der vore egare af jorden. I Sverige hafva vi lyckligtvis ett fritt bondestånd, hvilket är talrikt representeradt i denna Kammare, men något motsvarande finnes icke i Estland. Den åberopade förordningen afser att åstadkomma ett fritt bondestånd, men den afser alldeles icke hvad Herr Ola Jönsson antydte.

Herr Ribbing: Till de allmänna skäl, som jag anförde, då jag förra gången hade ordet, ber jag att, i anledning af de tre siste talarnes yttranden, få lägga några ord.

Ingen kan mera än jag beklaga, att i arrendekontrakten icke bestämmas de prestationer, arrendatorn skall utgöra, och, på sätt Herr Rosenberg sagt, företeddes i Utskottet åtskilliga kontrakt, hvilka icke upp-

togo några sådana bestämmelser. Det enda, som här vid lag emellertid synes vara att göra, är att arrendatorn icke ingår på ett sådant kontrakt.

En annan talare gjorde en jämförelse med bolagskontrakt, för att visa rättsenligheten af den i Herr Bergströms reservation föreslagna utvägen, men anmärkte ock, att om tvistigheter mellan bolagsmännen skola af kompromiss afgöras, sådant i sjelfva bolagskontraktet skall vara utsatt och stadgadt. Nå väl, om arrendegifvaren och arrendetagaren ock bestämma, att, om tvist dem emellan uppstår, skola gode män tillkallas, så är ingenting som hindrar det; men skola de *äläggas* genom lag att så göra, såsom en skyldighet, blir förhållandet helt annat; och för sådant fall är den nämnda jämförelsen icke bevisande.

Hvad slutligen angår den omnämnda Ryska ukasen, så handlar den om helt annat än Herr Ola Jönsson förmenat; nemligen om sådan jord som på obestämd tid innehafts af en viss bondefamilj. Men äfven om man bortser härifrån och tänker sig dess stadganden tillämpade på våra jordarrenden, hemställer jag, om de Svenske jordbrukarne skulle vara särdeles nöjde med att få ukasen förvandlad till Svensk lag, hvarigenom arrendatorerne skulle försäkras om everldelig nyttjanderätt af jorden. Det vore ungefär detsamma som att afhända de förra eganderätten till densamma.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ahlgren:

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Af den diskussion, som inom denna Kammare blifvit förd angående denna fråga, har tydligt framgått, att det är af behovet påkalladt, att i detta afseende någonting i lagstiftningsväg göres.

Jag ber att få uppläsa några rader ur en afhandling om Skånska åkerbruket från slutet af förra århundradet. Det heter der: "Att frälsebondens åkerbruk är i allmänhet det mest vanhäfdade, och dess hushållning till alla delar den sämst ställda, faller sig helt naturligt. Detta får man tillskrifva de *obestämda kontrakten*, som göra honom alldeles beroende af herrar godsegares och deras fogdars välbehag, samt *hofverierna*, hvilka, utom det att de hindra bonden att tillbörligen odla sin hemmansjord, vänja honom till lättja och häglöshet, ifrån den tid gossen, som halfdräng, börjar göra dagsverken i herregården. Det är anmärkningsvärdt, att i Skåne har frälsebonden lättare tillgång till tjenstefolk än skatte- och kronobonden, ty den förstnämndes folk får i hofveriet makligare tillbringa sin dag i talrikt sällskap. Detta förfarande måste nödvändigt omskapa och försämra lynnet hos denna eljest så aktningvärda menniskoklass och bibringa densamma en naturlig ansats till tröghet. Att i allt fullgöra höga herrskapets befallningar utgör vanligen slutmeningen i ett Skånskt frälsekontrakt och enda villkoret för underhafvandes behandling."

Jag anhåller äfven att få i protokollet intagna följande trenne arrendekontrakt:

Arrendekontrakt.

Herr Kammarherren och Riddaren Grefve Carl Eric Pipers, under Högestad fideikommisssegendom lydande, utsockne-frälsehemman N:o sju — mantal fem tolfte delar i Borrie af Borrie socken och Malmöhus län, öfverlåter jag härmed till åboen Hans Lasson på arrende under tio år, räknade från den 25 nästkommande Mars till samma dag år 1875 emot de årliga arbetsskyldigheter och afgifter, hvilka här nedan, jemte öfriga villkor, finnas upptagna:

1:o. Vid bestämmande af lägenhetens rymd och läge skall lända till rättelse den karta, som år 1864 blifvit upprättad och å hvilken ifrågavarande lägenhet finnes upptagen under Litt. H.

2:o. Oberoende af den jordrymd, som arrendet sålunda omfattar, skall arrendatorn för $\frac{5}{12}$ mantal Borrie utgöra alla utskylder och naturaprestationer, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, till så väl kronan, presterskapet, kommunen och dess embetsmän, som i och för rote-ring, skolevård, våglagning m. m., ehvad dessa eller andra allmänna utskylder efter hemmantal eller annorledes äro eller framdeles blifva bestämde.

3:o. Hvarje år skall arrendator å Högestads gårdskontor erlagga värdet, enligt då gällande markegångstaxa, för tjugo t:r råg, tjugotre t:r korn och tretton t:r hafre, hvarje tunna beräknad till 6,3 kubikfot, hvilket penningebelopp derstädes betalas med hälften den 1 December och hälften den 1 Mars. Försummar arrendator å rätter tid denna liqvid är han, om jag det fordrar, skyldig att genast in natura i Ystad leverera här ofvan bestämda spannmål af sådan godhet, som vid leverans till Kongl. Maj:t och Kronan erfordras.

4:o. *).

5:o. Årligen skall arrendator, utan att därför erhålla ersättning, efter budning utgöra: två fyra mils äckor, två dagskörslor eller två mils äckor; tjugo karldagsverken och tjugo qvinsdagsverken; och iakttages härvid, dels att de här ofvan stadgade arbetsskyldigheter skola fullgöras vid Högestad eller vid andra under fideikommisset lydande lägenheter, enligt mitt godtfinnande, dels att så väl karl- som fruntimmersdagsverken skola utgöras af välfrejdade personer, hvilka af mig eller min förvaltare godkännas; dels ock att: dagskörslor med två hästar, arbetsför dräng och sådan arbetsvagn, som af mig bestämmes, skall inställas kl. 5 på morgonen och verkställa mitt arbete till kl. $\frac{1}{2}$ 9 eftermiddagen, under hvilken tid sammanräknade två timmars hvila åtnjutes vid måltiderna, att: till lass å hvarje äcka beräknas, om säd transporteras, fem t:r hafre eller fyra t:r af andra sädesslag, samt att återlass å hvarje äcka skall forslas, om så påfordras. Vid tillsägelse: å anvisad plats framköra och upplägga tio famnar dubbel stengärdesgård eller tjugo famnar enkel stengärdesgård; samt under vintern låta försvarligt spinna 6 skålp. blånor och 3 skålp. tågor, hvarjemte arrendatorn den 10 September hvarje år skall å Högestad aflemna en lefvande gås.

6:o. Vid anfordran skall arrendatorn från fideikommissets skogar och tegelbruk forsla skogseffekter samt tegel emot godtgörelse af 8 R:dr per

*) Innehållet öfverstruket.

kubikfamn ved eller timmer och 7 R:dr 50 öre pr 1000 murtegel, då varan blifvit affassad i Ystad eller annan från afhemtningssället lika aflägsen ort, samt, i förhållande derefter, om leverans sker å närmare eller mer aflägsen ort; och är arrendatorn derjemte skyldig att emot 2 R:dr 50 öre per kubikfamn låta efter min anvisning upphugga famnved. För öfverdagsverken, som efter budning skola utgöras, erhåller arrendatorn ersättning med 1 R:dr för karl-, 67 öre för fruntimmers-dagsverke.

7:o. Till bestridande af undantag på godset skall arrendatorn årligen den 1 December å Högstads magasin leverera 3 kubikfot 15 kannor råg, 3 kubikfot 15 kannor korn, ren och strid säd.

8:o. Arrendatorn skall vid budning, i omgång med öfrige åboar å godsen, efter anvisning rödja tomterna och gärdesgårdarne i nu enskiftade byar samt med dagsverken och körslor biträda vid utflyttning af åbyggnaderna derstädes. Vid nybyggnad å gårdarne skall arrendatorn, om det påfordras, biträda med två dagskörslor, två dagsverken årligen.

9:o. Arrendatorn skall vid hemmanets bruk noggrannt följa den cirkulationsplan, som af mig bestämmes och hvari klöfver årligen skall ingå; vid tillsägelse å hemmanets plan verkställa nödig dikning för vattenafledning; å hvarje års träda uppbryta och bortföra derå befintlig sten; hvarförutan det ålägges arrendatorn att, utan afseende å det bättre eller sämre skick, hvari hemmanets åbyggnader och detsamma nu tilldelade gärdesgårdar för närvarande finnas, i laggildt skick desamma underhålla och ansvara för alla bristfällen derå; att med dikning, sönderslagen sten och grusfyllning iståndsätta och underhålla de vägar, som redan äro eller framdeles blifva af mig hemmanet tilldelade samt bestrida snöskottning derå.

10:o. Jordegaren förbehålles uteslutande rätt att sjelf afgifva röster vid val af prest, klockare och skollärare i församlingen äfvensom att å hemmanets egor öfva jagt och fiske samt att å detsamma tillhörig skog släppa ollonsvin.

11:o. Skulle hemmanets åbyggnader eller någon del afbrinna, vare åboen befriad från uppbyggande af nya hus i de nedbrändas ställe, hvilken skyldighet egendomsegaren sig åtager emot uppbärande af brandersättningssumman, hvaremot det åligger arrendatorn att i omgång med öfrige åboar å godset med arbete och körslor efter budning biträda vid sådan nybyggnad. Är arrendator eller hans hustru vållande till eldsvådan, skall, om jag det fordrar, arrendet upphöra och han den 25 Mars derefter från hemmanet afflytta.

12:o. Afider arrendator under här ofvan stadgade arrendetid, skall, derest jag så för godt finner, arrendet af arfvingarne afträdas nästa fardag efter dödsfallet.

13:o. Det är arrendatorn förbjudet att sjelf eller genom andra vid hemmanet utöfva bränvinsbränning eller utminuterung af bränvin, att låta beta hemmanets äng förr, än den blifvit afbergad, att åverka af hemmanets eller fideikommissets skogar, att å hemmanet verkställa svedjande eller jordbränning, med mindre jag dertill lemnar särskildt tillstånd, att derifrån bortföra foder, långhalm, torf, spillning och skogseffekter, att fiska eller jaga å hemmanet eller å fideikommissets område, att mottaga inhysseshjon eller att i sin tjenst antaga vanfrejdade eller andra personer,

som äro förbjudne att vistas på godset; att utan mitt medgifvande på annor person öfverlåta bruknings- eller besittningsrätt till detta hemman eller någon del deraf; att låta någon annan derstädes så eller sätta till hälften, äfvensom att under arrendetiden bruka annan jord än den på honom genom detta kontrakt öfverlätne.

14:o. Arrendatorn emottager vid hemmanets tillträdande och skall, då det afträdes, återlemna till värfoder fyratio centner hö och åttatio centner halm, hälften råg och hälften af vårsäd, och skall han vid afträdet, som utan vidare uppsägelse skall ske den tid här ofvan blifvit stadgad, hafva i sommar drivven och gödslad jord inom den 15 September utsått fem tunnor råg, samt efter höst drivvit all den öfriga åkerjorden vid hemmanet.

15:o. Efter utvisning och till den mängd, som af mig bestämmes, erhåller arrendatorn rättighet att årligen afhemta brännorf och bakris.

16:o. Emot 80 öre för hvarje häst per mil åligger det arrendatorn skjutsa 2 mil från Högestad eller Baldringe.

17:o. Försummar arrendatorn att rätter tid fullgöra någon af de skyldigheter detta kontrakt honom tillförbinder, eller han öfverskrider i detsamma stadgade förbud, visar olydnad eller sturskhet mot mig eller de som utöfva mitt husbondevälde, skall han genast utan åtnjutande af fardag aflytta från hemmanet och derjemte ersätta icke blott all å detsamma befintlig husröta, utan äfven de af honom försummade arrendeskyldigheterna, hvilka beräknas i värde efter gode mäns bestämmande, eller om jag så önskar, till två gånger det i årets riksmarkegångstaxa bestämda.

Högestad den 11 Januari 1865.

Arvid F:son Posse

å Herr Grefve Carl Eric Pipers vägnar.

à tergo

Af omstående kontrakt har jag emottagit ett lika lydande exemplar; och förklarar jag mig med deruti föreskrifna villkor till alla delar nöjd, samt förbinder mig detsamma noggrannt efterlefva och fullgöra.

Som ofvan.

Hans Lasson.

Egenhändiga underskrifterna bestyrkas af oss på en gång närvarande vittnen:

Edvard af Sandeberg
Löjtnant.

Fredr. Falk.

Arrende-kontrakt.

Till åbo på utsocknefrälsehemmanet N:o 1 $\frac{1}{3}$ mantal Snogarp, lydande under egendomen Asmåsa gård och beläget inom Söfvestads socken Herrestads härad och Malmöhus län, antages härmed Carl Åkesson på 11 år, räknadt från den 25 Mars 1864 till samma dag 1875, emot följande arrendeafgift och öfrige skyldigheter, som årligen och vid tillsägelse ovägrigen skola utgöras. Till hemmanen hörer blott de ägor, som enligt enskifte i December 1863 utvisas på utdrag af kartan och

1:o. Det åligger åboen att föra ett ärbart, nyktert och ordentligt leverne; och att så väl han som dess tjenstehjon skall visa hörsamhet och lydnad emot mig och de, hvilka mina befallningar utöfva.

2:o. Levereras årligen vid Snogeholm eller derunder lydande gårdar inom arrendeårets utgång landtgilleräntan En R:dr 24 sk. Rgs. och en lefvande gås om minst 9 skålp. vikt.

3:o. Utgör alla af hemmanet utgående publique onera af hvad namn och beskaffenhet de vara må, samt utgöra hvad undantag som vidlåder hemmanet.

4:o. Hemmanets åbyggnader och rågångsstängslar emottages i det skick de nu finnes, och åligger det åboen desamma underhålla, förbättra och vid afträdet lemna i fullgodt stånd, samt ersätta de bristfällan som då möjligen derå kunna finnas.

5:o. Jorden skall väl häfdas; med jordens häfd förstås att den skall dikas, stenbrytas och ordentligt plöjas, att minst $\frac{1}{16}$:del af den öppna jorden årligen skall trädas, gödslas och inom den 1 Oktober besås med råg, och således äfven sista arrendeåret. Någon odling genom torfbränning får ej ega rum och minst hälften af ängen får icke betas om våren och sommaren. För hvarje arrendeår plantera minst ett fruktträd i den så kallade hagen och vid hemmanets afträdande hafva höstkört åkerjorden och lemna vårfoder af två spänner hö och två spänner halm väl stoppadt. För utsädesrågen erhålles vid afträdet ingen ersättning.

6:o. Hälftenbruk är åboen uttryckligen förbjudet, och får han icke under någon förevändning från bohle föra långhalm, foder eller gödsel eller något deraf till bränsle använda.

7:o. Med fullt arbetsför och välfrejdade personer årligen utgöra 200 karle- och 75 qvinsdagsverken på egen kost, vid gården eller om så skulle påfordras vid Snogeholm eller derunder lydande gårdar och gods, (detta sednare likväl endast, så vida minst fjerdedelen af Asmåsa gods dertill budas) till förrättande af hvad slags arbete som erfordras, och skall arbetarne medföra försvarligt sådant verktyg, som vid arbetet bör begagnas. Ett dagsverke räknas under November, December, Januari och Februari månader från kl. 7 om morgonen till 5 om aftonen, och under öfriga delen af året från solens upp- till nedgång, mat och hvilostunder inberäknade. De dagsverken, som i bränneri, fähus eller till att följa kreatur erfordras skola utgöras hela dygnet igenom.

Åboen får ej upplåta plats till så kallade gille eller dylikt utan mitt tillstånd, uraktlåtes detta böter åboen 10 R:dr R:mt till fattigkassan hvarje gång sådant sker.

8:o. Utgör årligen 25 dagsäckor eller dagskörslor, med dagsäckor förstås en resa med 2:ne hästar och vagn och åtföljande person till Ystad eller något på högst $2\frac{1}{2}$ mils afstånd från Ericssdal beläget ställe, hvarunder medföres såsom lass antingen 4 tunnor råg, 120 kannor bränvin eller hvad deremot i vikt är svarande, och medtages under återfärden halft lass, om så fordras; åboen tillsläpper säckar till sädens transporterrande, hvilka säckar skola rymma en fast tunna hvarje. Dagskörslor utgöres vid gården eller på godset med lika bespänd vagn och person vid gödseläkning, vedforsling, hö och sädesbergning, sten, jord och gruskörning eller andra förefallande behof. En försvarlig parvagn med kortkäckar skall vara $3\frac{1}{2}$ alnar lång, $1\frac{3}{4}$ alnar bred, ett par höstkäckar 6 alnar långa och $2\frac{1}{4}$ alnar breda, ett par gödselbräder $3\frac{1}{2}$ alnar långa och $\frac{3}{4}$ alnar breda.

9:o. Mer än en dräng, en piga och en äcka får på en dag ej uppbudas till arbetes förrättande, utan vid potatisupptagning, då ett barndagsverke äfven dertill kan budas.

10:o. (Innehållet öfverstruket.)

11:o. Utgör årligen äckor till Malmö eller Lund, med lika lass och återlass som i 8:de punkten om äckor stadgadt är; skulle flera äckor till Malmö, Lund eller annat ställe 3 à 4 mil från gården behövas, är åboen skyldig desamma utgöra och räknas en sådan äcka för 2:ne dagsäckor.

12:o och 13:o. (Innehållen öfverstrukna.)

14:o. Från Ericsdals mossar uppskär, käglar och framkör årligen till bränneriet, tegelbruket eller någon af gårdarne åtta kubikfamnar torf.

15:o. I händelse mera arbete skulle behövas uttagas, än hvad i detta kontrakt är omnämndt, skall åboen vara skyldig detsamma utgöra, mot kontant betalning, för en dagsäcka med 1 R:dr eller karldagsverke med 28 skilling, ett fruntimmersdagsverke med 18 skilling och ett barndagsverke vid potatisupptagning m. m. 16 skilling, allt R:gs. Dock tjenar härvid till efterrättelse hvad i 7:de, 8:de och 9:de punkterna om dagsverken och äckor är stadgadt.

16:o. Spinner årligen tre skålp. tiger eller sex skålp. blånor, snor 40 trafvar höband och plocka två skeppor furukottar.

17:o. Emot vanlig skjutslega lemna hästar till skjutsning när så begäres, och i omgång med öfriga åboarne.

18:o. Låta sina barn sorgfälligt gå i skolan.

19:o. Utgör årligen två äckor till församlingens kyrkoherde.

20:o. Om eldsvåda eller flygsandsöfversvämningar skola tima vid någon af gårdarne eller godsen utgöres dervid arbete för $\frac{1}{3}$ hofveri, tills skadan blir botad i omgång med öfrige åboarne.

21:o. Rösträttigheten vid socknestämmor förbehålles jordegaren, sammaledes med jagt och fiske å hemmanets egor.

22:o. All ofred varder strängeligen förbjuden och skogen får på intet sätt tillgripas; och förbehålles jordegaren allena afkastningen deraf. Torf får efter anvisning å egorne upptagas till nödig eldbrand, men ej att annorlunda begagnas, och erhålles årligen ett lass bokefläck, till gagnsvirke, samt tillåtes att i de trakter, som anvisas, hvarje lördag plocka torra grenar till bakris. Derest torftäckt eller väglagningsämne finnes på hemmanets egor förbehålles den gården.

23:o. Ej under något vilkor hysa lösa och kringstrykande personer, eller utan jordegarens särskilda tillåtelse intaga inhyreshjon eller gifta drängar med hustrur och barn.

24:o. För kontroll af dagsverkenas och äckornas ordentliga fullgörande skall en så kallad stock eller kafvel finnas, derå hvarje lördag det arbete afskrifves, som under veckan är utgjort, och afräkning derå ske den 25 Mars hvarje år, då liqid för möjligen afgjorde öfverdagsverken och öfveräckor erhålles.

25:o. Detta kontrakt får ej utan jordegarens tillåtelse på annan man öfverlätas.

26:o. Ehuru Carl Åkesson emot ett noggrannt och redligt fullgörande och efterlevande af kontraktets föreskrifter, kan trygga sig vid en

orubbad besittning under nämnde ellofva år, förbehålles dock jordegaren uttryckligen rättighet, att när han finner åboen derutinnan hafva brutit eller brustit, uppsäga till afflyttning; skolande åboen, sedan en sådan uppsägelse bevisligen skett, ovillkorligen vara förbunden, att utan tillgodonjuten fardag hemmanet ovillkorligen afträda, vid äfventyr att annars, utan hinder af rättegång, kunna handräckningsvis derifrån vråkas; honom likväl obetaget att om han menar sig härigenom vara för nära skedt, i laga ordning söka upprättelse och skadeersättning.

27:o. Vid äcker och dagskörslors utgörande skall fullt arbetsför person följa.

28:o. I stället för deltagning i gårdens inre vägar skall åboen årligen vid budning lemna tjugofem tunnor slagen sten på annat ställe med 36 uppmätta kappar till tunnan, stenen får ej hafva öfver en tums lån-ga sidor.

Till ömsesidig säkerhet äro häraf tvänne exemplar upprättade, som skedde å Ericssdal den 28 December 1863.

Gösta Liedberg,
enligt fullmagt.

Med förestående kontrakt förklarar jag mig till alla delar nöjd, och förbinder jag mig härmed att detsamma noggrannt och redeligen hålla och fullgöra.

Carl Åkesson.

På en gång närvarande vittnen:

Magnus Persson.

O. Hector.

Tillägg till detta kontrakt.

29:o. Åboen är skyldig sköta jorden och utså gräsfrö allt efter den cirkulation jag bestämmer, samt årligen höstdrifva kommande årets träda och mergla hela trädan med minst 400 kubikalnar mergel på tunnlandet, till hela planen som besås med säd blir färdigmerglad, afbaning räknas ej såsom mergel, allt vid påföljd af hvad 26:te punkten i detta kontrakt föreskrifver.

Cirkulationen bestämmes sålunda:

1:sta året, ren träda merglas och utsås vintersäd, samt 10 skålpund thimothej å hvarje tunnland.

2:dra året, vintersäd samt utsås 10 skålpund röd- och 5 skålpund hvitklöfver å hvarje tunnland.

3:dje året klöfver; 4:de året klöfver; 5:te året vårsäd; 6:te året vårsäd.

Ericssdal den 28 December 1863.

Gösta Liedberg.

Detta kontrakt godkännes till alla delar.

Carl Åkesson.

På en gång närvarande vittnen:

Magnus Persson.

O. F. Hector.

Kontrakt.

Kontrakt.

Emot nedannämnde villkor och skyldigheter antages härmedelst Ola Andersson d. y. till brukare af mitt under N:o 19, enligt Landtmätare Gustafssons i år upprättade karte-beskrifning, utstakade hemman, utgörande 10 tunnland 10 kappland jord med rätt att tillträda den 25 nästkommande Mars.

1:o. Äligger det arrendatorn på egen kost och med egna verktyg årligen, efter anvisning, utgöra etthundrafemtiosex antagliga karldagsverken och femtiotvå dagskörslor samt från gården emottaga och derefter spinna 1 $\frac{1}{2}$ skålpund lin eller 3 skålpund blånor.

2:o. I stället för de så kallade "Tejan", som utgöres, nu endast af 18 kappar korn och $\frac{2}{3}$ tjug ägg, och äfvenledes på egen kost tjugofem antagliga pigedagsverken, samt för tillökt jord tio dagskörslor årligen.

3:o. Husen underhållas i lagligt skick efter det protokoll, hvarefter de blifvit synade, samt får från hemmanet icke bortföras torf, foder eller gödsel vid detsammas förlust.

4:o. Vid hemmanet skall af mig utstakas och af arrendatorn anläggas och inhägnas trädgård, hvaruti jag låter plantera; och skall denna så väl som öfriga jorden väl häfdas och skötas; sker icke detta, så är arrendatorn genast hemmanet förlustigt utan fardags åtnjutande, äfvensom han är till lika ansvar förfallen, om han utsläpper och betar å min eller andras egendom oringade svinkreatur vid hvad årstid som helst.

5:o. Alla af hemmanet utgående onera skall af arrendatorn, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, ansvaras och fullgöras, hvaribland särskildt förbehålles, att han skall årligen iordningsställa och underhålla femtio famnar väglott, der han blifver anvisad.

6:o. Detta kontrakt får icke utan min särskilda tillåtelse intecknas eller transporteras, samt förbehåller jag mig sjelf, vid val af prest eller klockare samt i andra kommunala angelägenheter, rösträttigheten.

7:o. Då arrendatorn punktligen och noggrannt fullgör ofvannämnde skyldigheter, väl häfdar och sköter jorden, förer ett nyktert och anständigt lefverne, så inom som utom hus, visar hörsamhet och lydnad så väl mot mig som min betjening, icke intager inhysesshjon eller herbergerar kringstrykande personer, så tillförsäkras honom om en orubbad besittning af ofvannämnde tio tunnland tio kappland jord; men i motsatt fall skall han desamma genast och utan fardag utrymma och afflytta.

Detta kontrakt är in dupplo till ömsesidig rättelse upprättadt och underskrifvet betygar: Stora Herrestad den 29 December 1855.

J. R. Lundgren.

Med förestående kontrakt förklarar jag mig fullkomligt och till alla delar nöjd samt förbinder mig detsamma punktligen och noggrannt uppfylla. Ut supra.

Ola (O. A. S.) Andersson d. y.

Närvarande vittnen:

Joh. F. Ryberg.

Anders Pehrsson.

Arrendatorn tillkommer dessutom sommarbete å den så kallade Ugglan för fem större kreatur samt den förr brukliga torrskörden enligt utvisning.
Som å andra sidan. J. R. Lundgren.

Af innehållet i dessa kontrakt synes, att en sådan obestämdhet i afseende å arrendatorns skyldigheter är rådande, att det torde vara af behofvet påkalladt, att lagstiftningen deri gör ett ingrepp, för att en gång få ett slut på det elände, som under loppet af flera år visat sig ej blott i Skåne utan äfven i andra provinser.

Jag anhåller, på grund häraf, om bifall till Herr Bergströms reservation.

Enligt de yrkanden, som under denna nu slutade öfverläggning blifvit gjorda, framställde Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till det förslag, som innefattades i de nu föredragna 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna af förevarande Utlåtande, och dels på afslag å samma förslag i förening med bifall till det författningsförslag, som blifvit framställt i Herr Bergströms vid Utlåtandet fogade reservation. Då Herr vice Talmannen fann den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering.

Följande voteringsproposition blef då uppsatt och justerad:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna af dess Utlåtande N:o 41,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarén, med afslag å Utskottets berörda hemställanden, bifallit det förslag till förordning, som blifvit framställt i Herr Bergströms vid Utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen utföll med 48 ja mot 39 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

§ 17.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets Utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion angående afkortning i kronoräkenskaperna af böter ådömda enligt mantalsskrifningsförordningen.

§ 18.

*Till bordläggning anmälde Riksdagens Kansli-deputerades Memorial N:o 5, angående arvoden till de personer, som bestridt sekreterare- samt förenade registrators- och kanslist-befattningarne i Riksdagens Kansli.

§ 19.

Slutligen justerades protokollsutdrag rörande de af Kammaren vid detta sammanträde fattade beslut.

Sammanträdet afslutades kl. 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 13 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Kammarens protokoll för den 5 innevarande månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda Kamrar godkänt de tre voteringspropositioner, dem Banko-Utskottet, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, föreslagit i dess Memorial N:o 16, samt vidare denna dag blifvit bestämd för anställande af gemensamma omröstningar öfver Kamrarnes ifrågavarande beslut; så företogs nu, jemlikt 65 § Riksdagsordningen, på sätt och med den utgång här nedan närmare förmäles, dessa omröstningar, i enlighet med de godkända voteringspropositionerna, nemligen:

Första voteringen:

Den, som i enlighet med Utskottets, af Andra Kammaren godkända förslag, vill, att kreditivet till manufakturdiskonten skall för år 1870 utgöra 1,750,000 R:dr, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, kommer, i enlighet med Första Kammarens beslut, ifrågavarande kreditiv att för år 1870 utgöra 2,000,000 R:dr.